

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

XIV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРІОРИТЕТНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАУКИ І ОСВІТИ

29-30 січня 2025 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

**XIV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ПРІОРИТЕТНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ**

29-30 січня 2025 року

**Львів
2025**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 29-30 січня 2025 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2025. – 78 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. Автори несуть безпосередню відповідальність за повноту, їх цілісність та дотримання норм академічної доброчесності.

ЗМІСТ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ.....	6
<i>Гавва О.А.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УПРАВЛІННІ МЕДИЧНОЮ СФЕРОЮ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	6
<i>Кучеренко В.О.</i> СТАНДАРТИ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПІДХОДІВ.....	10
<i>Сегеда В.О., Янкавець О.О.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	12
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ.....	14
<i>Бухало О.В.</i> ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ У ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	14
<i>Зінченко С.О.</i> СИСТЕМНО-ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ БРЕНДУ РОБОТОДАВЦЯ	16
КУЛЬТУРОЛОГІЯ	19
<i>Никифоров А.М., Гулей О.В., Никифоров А.М.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІТРАЖНОГО МИСТЕЦТВА У ГОТИЧНИХ ХРАМАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	19
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ.....	21
<i>Бобух В.В., Андрейко С.С.</i> ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНИХ РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ..	21
<i>Віхаста М.</i> ФОРМУВАННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ В УЧНІВ 7–9 КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	24
<i>Деренюк М.</i> STEAM-ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	27
<i>Івченко М.М.</i> ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ХІМІЇ: РОЛЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В ПОБУДОВІ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	29
<i>Косс В.А.</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ І ПРАВОВИЙ ХАРАКТЕР У ДОШКІЛЬНОМУ ВИХОВАННІ В ПОЛЬЩІ.....	31

<i>Пахомова О.</i> МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ОВОЛОДІННЯ ТЕОРЕТИЧНИМИ ЗНАННЯМИ НА ЛЕКЦІЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	34
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ.....	38
<i>Сліпощон Н.Ю.</i> РЕКЛАМНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СТРАТЕГІЇ, ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ PR.....	38
ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....	40
<i>Часник Д.</i> ЗАСТОСУВАННЯ НАПОВНЮВАЧІВ В ПЕРЕХІДНИХ ОТВОРАХ ДРУКОВАНИХ ПЛАТ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ВИРОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ	40
ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ.....	43
<i>Борисенко Н.М.</i> ВПЛИВ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗАМІСНИКІВ 2-[5-(ФУРАН-2-ІЛ)-4-ФЕНІЛ-4Н-1,2,4-ТРИАЗОЛ-3-ІЛІО]-1-(4-ХЛОРФЕНІЛЕТАНОНУ) НА ПРОТИСУДОМНУ АКТИВНІСТЬ (ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ).....	43
<i>Гала Л.О., Рудь А.О.</i> АНАЛІЗ СПЕКТРУ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПОСЛУГ У ВІТЧИЗНЯНИХ АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДАХ.....	45
<i>Гала Л.О., Юречко А.Ю.</i> НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА СТАН УТИЛІЗАЦІЇ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ВІДХОДІВ В АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	47
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ.....	49
<i>Макушинський О.М., Дацюк І.В., Батюк О.Л.</i> ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ	49
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	51
<i>Ковальчук О.Я., Мельничук Т.С.</i> ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ СКЛАДНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА «ЛЮДИНА І ЗБРОЯ» ТА ЕРНЕСТА ГЕМІНІВЕЯ « A FAREWELL TO ARMS»)	51
<i>Ковальчук О.Я., Штаєр Н.-М.</i> МЕТОДОЛОГІЯ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ ВВС).....	55
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ.....	59
<i>Shekhovtsova- Burianova V.</i> CHALLENGES AND THREATS TO NATIONAL AND REGIONAL IDENTITY FOR UKRAINE.....	59

ЮРИДИЧНІ НАУКИ	61
Конончук Б.Р. МОДЕЛІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ КОНСТИТУЦІЇ	61
Леонтівська А. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	63
Павловська Л.В. МІСЦЕ РОБОТИ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА УМОВА ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ	66
Самойлов С.В. ФІКСАЦІЇ ВМІСТУ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСІВ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ТА ОГЛЯДУ	68
Франків В.В. «КРИМІНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ПІДРОЗДІЛІВ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ»	71
Худина О.В. ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ІНСТИТУТУ СЛІДЧИХ СУДДІВ ТА ІСТОРІЯ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ	74
Шевчук М.О. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	77

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

*Гавва Олена Андріївна
аспірантка кафедри державного управління
і місцевого самоврядування*

*Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»,
м. Дніпро, Україна*

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УПРАВЛІННІ МЕДИЧНОЮ СФЕРОЮ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

В сучасному світі стихійні лиха та зловмисні атаки на об'єкти критичної інфраструктури створюють серйозні ризики для суспільства та економіки будь-якої країни світу. Нещодавні шокуючі події, такі як великий землетрус у Туреччині (2023 рік, понад 50 тис. загиблих). Такі стихійні лиха в Сполучених Штатах Америки, як серія ураганів, що час від часу повторюються, завдаючи збитки на сотні мільярдів доларів державній економіці та забираючи життя кількох десятків тисяч осіб (ураган «Катріна» 2005 р., ураган «Гарві» 2017 р., ураган Ієн 2022 рік) [1]. Прикладом слугує й нещодавня масштабна пожежа у штаті Каліфорнія (2024 рік). Все це є свідченням того, як збої в роботі об'єктів критичної інфраструктури та основних послуг можуть призвести до значних економічних збитків. Також все це вказує, що такі ризики завжди призводять до значних втрат життя та здоров'я (численні травми, опіки тощо).

Зазначимо, що взаємозв'язок ланцюгів постачання, технологічних систем і фінансових систем у глобальній економіці підвищує вразливість критичної інфраструктури. Коли відбуваються потрясіння та збої, їхні негативні наслідки можуть перетинати сектори та кордони, надсилаючи брижі по всьому світу. У той же час глобальне зростання інвестицій в інфраструктуру та цифрова трансформація інфраструктурних послуг дають можливість переосмислити питання стійкості критичної інфраструктури.

В сучасному світі важливість ґрунтовного та комплексного вивчення особливостей діяльності органів місцевого самоврядування в управлінні сектором охорони здоров'я під час надзвичайних ситуацій важко переоцінити. Адже це обумовлюється як зростаючою частотою, так складністю та масштабом тих негативних соціально-економічних наслідків, яких завдають надзвичайні ситуації, що виникають у різних куточках світу.

І Україна тут не є винятком. Особливої актуальності питання підвищення рівня ефективності та якості публічного управління набуло з початком розгортання збройної атаки російської держави проти України, яка вже триває понад 10 років [2]. У довоєнний період, як демонструє динаміка показників рис. 1, практично вся територія України мала особливі точки виникнення надзвичайних ситуацій, які мали значні соціальні наслідки – велику кількість загиблих та постраждалих.

Кількісні показники класифікованих НС, які сталися на території України у 2013 – 2022 рр.

Джерело: за даними звітів ДНСН, <https://dsns.gov.ua>

З розгортанням повномасштабного вторгнення на територію нашої держави та активізацією збройного конфлікту практично всі об'єкти економічної та соціальної сфери умовно можна віднести до об'єктів критичної інфраструктури. І якщо серед них об'єкти промисловості та економічної сфери частіше за все мають загальнодержавний характер управління, то об'єкти соціальної сфери (освіта, соціальний захист та охорона здоров'я), як правило, мають управління на рівні органів місцевого самоврядування.

Тож в умовах стихійних лих і пандемій, а тим більш збройного конфлікту [1] і техногенних катастроф, роль місцевих органів влади у забезпеченні ефективного управління сектором охорони здоров'я, як ніколи, набуває критично важливого значення. А тому доцільно провести аналіз основних викликів, що постають перед органами місцевого самоврядування, подолання яких, відповідно, зумовлює суттєве розширення публічноуправлінського функціоналу у напрямку управління територіальною медичною системою. Основними серед них є такі:

- *зростання частоти надзвичайних ситуацій.* В останні десятиліття світ став свідком сплеску надзвичайних ситуацій, які безпосередньо впливають на здоров'я населення. Згідно з Базою даних про надзвичайні події (EM-DAT), кількість природних катаклізмів, про які повідомляється у всьому світі, зростає приблизно з 200 у 1980 році до понад 400 щорічно в останні роки. Станом на 2023 рік лише пандемія COVID-19 призвела до понад 768 мільйонів підтверджених випадків і понад 6,9 мільйонів смертей (Всесвітня організація охорони здоров'я [ВООЗ], 2023). Ці статистичні дані висвітлюють системну вразливість сфери охорони здоров'я в усьому світі, підкреслюючи необхідність надійного місцевого управління для пом'якшення криз у сфері охорони здоров'я.

Подібним чином Міжурядова група експертів зі зміни клімату (ІРСС) попереджає, що зростаюча частота катастроф, пов'язаних із кліматом, вимагає активного планування та управління сектором охорони здоров'я з боку місцевої влади.

- *децентралізація управління*: багато країн приймають політику децентралізації, яка покладає більшу відповідальність на місцеві органи влади за надання державних послуг, включаючи послуги у сфері охорони здоров'я. Наприклад, Європейська хартія місцевого самоврядування (Рада Європи, 1985 р.) підкреслює роль місцевих органів влади у наданні основних послуг. Ця тенденція підкреслює необхідність розуміння того, як місцеві органи влади можуть ефективно координувати, розподіляти ресурси та приймати рішення для вирішення проблем, пов'язаних зі здоров'ям під час надзвичайних ситуацій.

Регіональні відмінності в готовності до надзвичайних ситуацій: існують значні відмінності між регіонами щодо їхньої здатності реагувати на надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я. Наприклад, у звіті Управління ООН зі зменшення ризику стихійних лих (UNDRR) за 2021 рік зазначено, що на регіони з низьким і середнім рівнем доходу припадає понад 90% смертей, пов'язаних із стихійними лихами, через недостатню готовність. Органи місцевого самоврядування часто стикаються з унікальними проблемами залежно від їхнього географічного, економічного та демографічного контексту. Дослідження стратегій на регіональному рівні може дати розуміння найкращих практик і індивідуальних підходів для посилення стійкості сектору охорони здоров'я в різних умовах.

Правові та інституційні рамки: ефективність місцевих органів влади в управлінні надзвичайними ситуаціями у сфері охорони здоров'я часто залежить від правових та інституційних рамок, у яких вони діють. Міжнародні медико-санітарні правила (ММСП, 2005 р.), прийняті ВООЗ, підкреслюють важливу роль субнаціональних органів влади у забезпеченні готовності до надзвичайних ситуацій та реагуванні на них. Вивчення цих рамок на регіональному рівні може виявити прогалини, збіги та можливості для реформування політики для підвищення готовності до надзвичайних ситуацій та реагування на них.

Державно-приватне партнерство та залучення громад: Залучення приватних постачальників медичних послуг, неурядових організацій та зацікавлених сторін у громаді має вирішальне значення в управлінні надзвичайними ситуаціями. Наприклад, під час спалаху лихоманки Ебола в Західній Африці (2014-2016 рр.) партнерство між місцевими органами влади, міжнародними організаціями та громадськими групами значно покращило результати реагування на виклик цієї інфекції. Органи місцевого самоврядування відіграють центральну роль у розвитку такого співробітництва, що робить важливим вивчення їхніх стратегій і механізмів для побудови ефективного партнерства.

Глобальні уроки та регіональне застосування: хоча багато досліджень зосереджено на національних реакціях на надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я, зростає визнання того, що дії на регіональному та місцевому рівнях часто визначають загальний успіх таких зусиль. Такі звіти, як щорічна оцінка Ради моніторингу глобальної готовності (GRMB), підкреслюють необхідність локального впровадження глобальних рекомендацій. Зосереджуючись на управлінні на регіональному рівні, це дослідження може сприяти подоланню розриву між глобальними рекомендаціями та локальним впровадженням, пропонуючи цінні уроки для політиків і практиків.

Стійкість і довгострокове планування: Управління надзвичайними ситуаціями в секторі охорони здоров'я не обмежується негайним реагуванням. Пандемія COVID-19 та війна в Україні показала всьому світу, що в сучасних умовах зовнішніх та внутрішніх викликів у медичній сфері, життєво необхідною функцією органів місцевого самоврядування є відновлення та довгострокове планування з метою створення стійкої територіальної медичної мережі. Органи місцевого самоврядування мають унікальні можливості для інтеграції управління надзвичайними ситуаціями у сфері охорони здоров'я в ширші стратегії регіонального розвитку, забезпечуючи стійкі результати. Наприклад, у Сендайській програмі зменшення ризику стихійних лих на 2015-2030 рр. підкреслюється важливість місцевої влади в інтеграції стійкості здоров'я до планів зменшення ризику стихійних лих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 10 вражаючих фактів про урагани у США. <https://www.holosameryky.com/a/urahany-ssha-fakty/7817346.html>
2. Про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2022 році. <https://dsns.gov.ua/upload/1/6/4/9/3/5/0/publicnii-zvit-2022-ostannia-versiia-1.pdf>

Кучеренко В'ячеслав Олексійович
*аспірант кафедри державного управління
і місцевого самоврядування*

*Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»,
м. Дніпро, Україна*

СТАНДАРТИ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПІДХОДІВ

Згідно із Стратегією національної безпеки України [1], у XXI ст. негативний вплив біологічних факторів на населення дуже стрімко посилюється, що підвищує ймовірність виникнення загроз, насамперед, біологічного походження. Значним залишається ризик поширення як вже відомих, так і нових інфекційних хвороб (різновиди COVID-19, хвороба Х тощо).

Варто зазначити, що пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19) виявила критичні проблеми в інформаційній сфері, національних системах охорони здоров'я та соціального захисту. Практично у всіх країнах світу пандемія спричинила зростання рівня безробіття, дестабілізацію звичного способу життя, а також створила загрози продовольчій безпеці. Крім того, пандемія ускладнила вільний рух капіталу, товарів і робочої сили, завдала значної шкоди сфері послуг, і насамперед, у сфері медичних послуг. Тож як бачимо, сфера охорони здоров'я в сучасних умовах є не просто звичайним елементом у сфері національної безпеки, а як показує досвід української держави, що обороняє свою незалежність в умовах збройного конфлікту вже понад 10 років, систему охорони здоров'я можна розглядати, навіть, як державотворчий елемент. Саме так, в умовах довготривалої війни збереження та відтворення людського капіталу значною мірою залежить від ефективної діяльності медичної сфери, яка рятує життя і здоров'я не тільки військовослужбовців, але й цивільного населення.

Оскільки з часів отримання незалежності, тобто з 1991 року, система публічного управління та адміністрування уперше функціонує в умовах збройного конфлікту, і раніше не мала практичного досвіду управління безпекою у сфері охорони здоров'я, окрім досвіду організації управління охороною здоров'я в умовах пандемії COVID-19, українська держава уперше має виклик управління медичною сферою в умовах переходу цивільних медичних установ на режим функціонування в умовах воєнного стану. І тому першочерговим завданням для органів влади всіх рівнів постає завдання організації діяльності медичних установ громади, регіону та держави в цілому на принципах першочергового гарантування безпеки – безпеки для пацієнтів, персоналу медичних установ, безпеки самих будівель та споруд медичних установ та біологічної безпеки діагностично-лікувального процесу. Задля цього корисним буде комплексний розгляд міжнародних стандартів, які регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Все вищезначене дозволяє сформулювати основні напрямки наукових розвідок, що можуть включати: визначення стандартів безпеки у сфері охорони здоров'я; міжнародні організації та нормативно-правові акти у сфері безпеки охорони здоров'я; основні принципи міжнародних стандартів безпеки; порівняльний аналіз підходів до впровадження стандартів безпеки в різних країнах; виклики та перспективи гармонізації міжнародних стандартів безпеки тощо. Надзвичайно актуальним сьогодні для України є теоретико-методологічне обґрунтування впровадження міжнародних стандартів безпеки у сфері охорони здоров'я та розробка і прийняття Національної стратегії безпеки пацієнтів, виконання якої буде ґрунтуватися на планах реформування медичних закладів та подальшому поглибленню управлінських процесів на основі цифровізації охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392. <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
2. WHO Patient Safety. <https://www.who.int/patientsafety/en/>

Сегеда В.О.
ліцеїст 11 класу
Янкавець О.О.
вчитель-методист

Комунальний заклад
«Вінницький фізико-математичний ліцей № 17»

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стрімкий розвиток цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ), відкриває нові можливості для оптимізації управлінських процесів у сфері освіти. У контексті цифрової трансформації та становлення Суспільства 4.0 зростає необхідність модернізації традиційних підходів до управління навчальними закладами та персоналізації освітнього процесу. Використання технологій ШІ може суттєво підвищити ефективність освітнього менеджменту, сприяти впровадженню адаптивних навчальних технологій та оптимізувати адміністративну діяльність освітніх установ [1,2].

Метою дослідження є аналіз проблем та перспектив використання технологій штучного інтелекту в управлінських процесах освітніх установ, а також оцінка їхнього впливу на якість навчання та ефективність управлінських рішень. У ході дослідження було поставлено такі завдання: проаналізувати сучасні тенденції впровадження технологій ШІ в освітньому менеджменті; оцінити ефективність застосування ШІ для оптимізації освітніх процесів; визначити етичні, безпекові та організаційні виклики, пов'язані із впровадженням ШІ в управлінську діяльність освітніх установ.

Для досягнення поставленої мети застосовано теоретичні (аналіз наукових джерел, системний підхід, моделювання), емпіричні (анкетування, експертна оцінка, спостереження) та статистичні методи дослідження.

Результати дослідження показали, що технології ШІ можуть ефективно застосовуватися у сфері освітнього менеджменту, забезпечуючи аналіз великих масивів освітніх даних, прогнозування навчальних досягнень учнів та підтримку прийняття рішень адміністрацією закладів освіти. Використання ШІ сприяє оптимізації управлінських процесів шляхом автоматизації збору інформації, оцінювання навчальних досягнень та планування освітньої діяльності, що підвищує прозорість і результативність управління освітніми установами.

Інтеграція ШІ у навчальний процес сприяє персоналізації освіти через розробку індивідуальних освітніх траєкторій, адаптацію навчального матеріалу відповідно до рівня підготовки учнів та підвищення мотивації до навчання [3]. Це дозволяє більш ефективно враховувати когнітивні особливості здобувачів освіти та створювати сприятливі умови для розвитку їхніх компетентностей [4].

Водночас дослідження виявило низку викликів, які супроводжують впровадження ШІ в освітню діяльність. Серед основних проблем варто відзначити питання етики та академічної доброчесності, ризики безпеки персональних даних, складності у впровадженні технологій через недостатню технічну підготовку персоналу, а також можливі соціальні наслідки, пов'язані з автоматизацією освітнього процесу [5-7].

Таким чином, використання технологій штучного інтелекту в управлінні освітою є перспективним напрямом, що сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, вдосконаленню управлінських рішень та оптимізації ресурсів освітніх установ. Проте для успішної інтеграції цих технологій необхідне розроблення відповідної нормативно-правової бази, забезпечення підготовки педагогічних кадрів та створення ефективних механізмів контролю за етичними та безпековими аспектами застосування ШІ в освітній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шишкіна, М., & Носенко, Ю. (2023). Перспективні технології з елементами штучного інтелекту для професійного розвитку педагогічних кадрів. *Фізико-математична освіта*, 38(1), 66-71. <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-010>

2. Гуржій А, Бахмат Н, Карташова Л, Зайчук В. Розвиток креативності здобувачів освіти засобами генеративного штучного інтелекту. *Нові технології навчання [інтернет]*. 08, Жовтень 2024 [цит. за 22, Грудень 2024];(98):42-9. доступний у: <http://www.journal.org.ua/index.php/ntn/article/view/395>

3. Яценко О., Мінгалова Ю., Яценко О., Торгонська А. Штучний інтелект: особливості використання в наукових дослідженнях // Теоретичні та практичні аспекти сучасних досліджень. – Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024. – С. 92. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/40028/2/%D0%AF%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 26.12.2024).

4. Андрощук Аліна Геннадіївна, Малуґа Олександр Сергійович. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International Science Journal of Education and Linguistics*. Vol. 3, No. 2, 2024, pp. 27-35. doi: 10.46299/j.isjel.20240302.04. URL: https://www.researchgate.net/publication/379491231_Vikoristanna_stucnogo_intelektu_u_visij_osviti_stan_i_tendencij (дата звернення: 26.12.2024).

5. Гуревич Р., Коношевський Л., Коношевський О., Воевода А., Люльчак С. Інтеграція штучного інтелекту у сферу освіти: проблеми, виклики, загрози, перспективи // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у професійній підготовці. Методика. Теорія. Досвід. Проблеми. – Липень 2024. DOI: 10.31652 /2412 - 1142 -2024 -72 -170 -186 . – Ліцензія CC BY 4.0. URL: <https://chatgpt.com/c/67612c0d-efdc-800c-9ccd-139227de4fcc> (дата звернення: 26.12.2024).

6. Міністерство освіти і науки України. Всеукраїнське дослідження використання цифрових технологій в освіті [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2023/12/20/Vseukrainske.doslidzhennya.vykorystannya.20.12.2023.pdf> – (дата звернення: 26.12.2024).

7. Міністерство освіти і науки України, Міністерство цифрової трансформації України. Проект рекомендацій із використання штучного інтелекту в школах [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shchodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf> – (дата звернення: 26.12.2024).

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Бухало Олена Василівна
канд. екон. наук, доцент

Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ У ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Підвищення ефективності використання трудових ресурсів сприяє вирішенню багатьох питань в економіці аграрного сектору. Але за останні роки відбулися події, які повністю змінили й до того нестабільне життя в Україні. Окупація окремих територій, переміщення населення, інші негативні фактори зменшили кількість трудових ресурсів, порушили економічні зв'язки, погіршили якість робочої сили. Тому в організації виробництва виникла необхідність застосування нових методичних підходів до практики використання трудових ресурсів підприємств. Дослідження у цьому напрямі проводяться багатьма науковцями, але питання щодо використання трудових ресурсів у поєднанні з управлінням земельними ресурсами та іншими виробничими ресурсами аграрних підприємств розглянуто недостатньо. Тому порушена нами тематика є надзвичайно актуальною.

Підвищення ефективності виробництва в аграрних підприємствах передбачає розробку системи заходів щодо використання земельних, трудових, матеріально-технічних та фінансових ресурсів, з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств та отримання значного обсягу продукції високої якості з мінімальними витратами [1, с. 202]. У виробництві сільськогосподарської продукції всі фактори мають бути збалансованими, бо кожен з них, у відповідній пропорції, впливає на кінцевий результат. Особливої уваги заслуговує взаємодія трудових ресурсів із земельними, бо від наявності трудових ресурсів залежить інтенсивне використання землі. Наприклад, недостатня кількість трудових ресурсів у рослинництві негативно впливає на кількість та якість урожаю основних сільськогосподарських культур. Тому, стабільність розвитку аграрного виробництва напряму залежить від наявності трудових ресурсів підприємств.

У сільському господарстві праця має специфічні особливості: час виробництва не збігається з робочим періодом, що зумовлює сезонність виконання робіт, особливо у землеробстві; у зв'язку з різноманіттям робіт і короткими термінами їх виконання неможлива вузька спеціалізація праці; крім підприємства робітники працюють у особистому підсобному господарстві; однакові трудові витрати в різних кліматичних зонах дають різні результати [2, с. 84]. Це зумовлює певні особливості праці в аграрних підприємствах, кількісний склад і якісну характеристику трудових ресурсів.

Трудовий потенціал таким чином формується на основі поєднання людського потенціалу та людського капіталу. Це характеризує трудові ресурси кількісно та якісно, під впливом демографічних умов: чисельність населення, вікова та статева структура,

частка економічно активного населення рівень безробіття тощо [3]. Тому аграрним підприємствам необхідно удосконалити систему управління трудовими ресурсами, більш звертатися до зарубіжного досвіду при формуванні та ефективному їх використанні, що призведе до підвищення ефективності виробництва продукції та отримання максимального прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Самайчук С. Особливості формування і відтворення трудових ресурсів в аграрному секторі економіки. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2020. № 1. С. 201–207.
2. Полтавець А.М. Використання трудових ресурсів у контексті управління земельними ресурсами аграрних підприємств. Економіка та управління національним господарством. 2022. № 4 (54). С. 80-86.
3. Кільницька О.С., Яремova М.І., Сушницька О.І. Оцінка трудового потенціалу та сучасні HR-технології в Україні. Електронний журнал: Економіка та суспільство. 2023. Випуск № 55. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-84>.

Зінченко Сергій Олександрович,
аспірант, 1 рік навчання
освітньо-наукова програма "Менеджмент"
Науковий керівник: **Жилінська О.І.**
д.е.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СИСТЕМНО-ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ БРЕНДУ РОБОТОДАВЦЯ

Аналіз наукового доробку у сфері досліджень з менеджменту дає змогу простежити домінуючу та взаємоузгоджену позицію авторів щодо неоднорідності такого явища, як бренд організації, та складності процесів управління його розвитком [1, 3, 4, 5, 6]. Бренд роботодавця як одна з невід'ємних частин сучасної організації є цінним та важливим стратегічним активом суб'єкта господарської діяльності. За умов обмеженості ресурсів, зростання ризиків та фінансової нестабільності у контексті управління розвитком бренду роботодавця акцентування на соціальній відповідальності бізнесу забезпечує зміцнення конкурентоспроможності компанії та розширює горизонти її життєвого циклу, такі панівна ідея з початку XXI століття підтримується провідними дослідниками, зокрема Ф. Котлером [2]. Позиційне становище кожної компанії у конкурентному середовищі та на ринку праці при цьому залежить не тільки від того, який набір пріоритетів застосовує керівництво для формування іміджу компанії як місця роботи. Важливим фактором є гнучкість у виборі стратегій і тактичних прийомів, а також адаптивність, що відбивають здатність апарату управління оперативно визначати вектор розвитку бренду роботодавця в жорстких умовах бізнес-середовища [6].

Системно-процесний підхід у менеджменті є тим концептуальним конструктом, що передбачає відхід від традиційного фокусу на ізольованість та сувору ієрархічність контролю над об'єктом, стосовно якого здійснюється управління [3]. У цій науковій практиці фундаментальні засади полягають у розумінні та аналізі організаційних функцій, а узгодження процесів забезпечує реалізацію принципу синергії та підвищення організаційної ефективності. Цей підхід дозволяє розглядати розвиток бренду роботодавця як складну систему, що поєднує в собі різні аспекти управління персоналом, використання маркетингових інструментів та заходи з інтеграції організаційної культури компанії, що забезпечують функціонування низки її складових, а саме:

- 1) Аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища компанії;
- 2) Формування сприятливих умов праці;
- 3) Розвиток і підтримка репутації компанії;
- 4) Комунікативний менеджмент;
- 5) Інтеграція HR-технологій;
- 6) Моніторинг та оцінювання;

- 7) Визначення кадрової політики;
- 8) Управління корпоративною культурою;
- 9) Талант-менеджмент.

Для досягнення поставлених стратегічних цілей компанії не достатньо сконцентруватись на одній складовій, оскільки всі елементи взаємопов'язані та впливають на динамічну структуру уявлення про компанію з точки зору її внутрішнього та зовнішнього середовища, а також відносно тенденцій у розвитку інших структурних елементів. Таке структурування поняття «розвиток бренду роботодавця» дає змогу виокремити певні етапи щодо управління таким складним об'єктом. Підтримуємо позицію європейських дослідників щодо необхідності реалізації в управлінні розвитком бренду роботодавця таких етапів [5]:

- I. Вивчення актуальних передумов до змін.
- II. Визначення ключових параметричних критеріїв та характеристик розвитку бренду роботодавця;
- III. Оцінка актуальної стадії розвитку бренду роботодавця обраної компанії.
- IV. Інтерпретація результатів та виокремлення зон розвитку.
- V. Формування комплексу управлінських заходів щодо коригування вектору розвитку HR-бренду.

Згідно з таким підходом кожен етап розвитку бренду роботодавця розглядається як окремих бізнес-процес, виходить кожного з яких є входами для наступного етапу циклу. Універсальність та гнучкість в застосуванні такого алгоритму дозволяє адаптувати та використовувати його під час опрацювання як зовнішньої, так і внутрішньої складової HR-бренду. Причому в першому випадку, працівники організації становитимуть, здебільшого, об'єкт, на який будуть націлені заходи керування й застосування практик [1]. Тоді як в іншій частині персонал компанії також відіграватиме роль формотворної частини конструкту, уявлення про який буде складатись у суспільній думці.

Таким чином, системно-процесний підхід як управлінська практика у контексті розвитку бренду роботодавця дає змогу розкрити багатогранність та складність цієї управлінської категорії. Існуючі наукові теорії несуть здебільшого узагальнюючий характер та дають поштовх до нових досліджень. Цей фактор сприяє як удосконаленню підходів з точки класифікаційних характеристик складових процесу розвитку бренду роботодавця, так і фіксування особливостей поведінки окремих його елементів під впливом різних чинників, встановлення взаємозв'язків, визначення напрямів управлінських втручань та їх вплив задля забезпечення конкурентоспроможності компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білорус Т. В., Фірсова С. Г. Методичний інструментарій оцінювання рівня задоволеності працівників внутрішнім HR-брендом компанії. Проблеми системного підходу в економіці. 2020. Вип. 2 (76). С. 54–61. URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-2-9>
2. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства. Пер. з англ. С.Яринич. Київ: Стандарт. 2005. 302 С.

3. Сичова А.О., Сичова Н.В., Джулай М.В., Безус А.М. Стратегія розвитку бренду роботодавця під час війни та в повоєнний час. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 6(47), С. 433–446.

4. Bilorus T., Firsova S. (2019). The attribution model of the employer brand as a strategic factor of increasing competitiveness. *Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi*, in 3 Vol. VUZF University of Finance. Business and Entrepreneurship. Sofia: VUZF Publishing House “St. Grigorii Bogoslov”. Vol. 3. 355 p.

5. Popović, A., Ivanović-Đukić, M., Milijić, A (2022). Smart economic development in European countries. *The European Journal of Applied Economics*. Vol. 19. № 1. Pp. 42–54. URL: <https://doi.org/10.5937/ejae19-33906>

6. Zhylynska, O., Firsova, S., Bilorus, T., Aksom, H. Employer Brand Management: Methodological Aspects. *Marketing and Management of Innovations*. 2021. № 1. Pp. 158–169. URL: <https://doi.org/10.21272/mmi.2021.1-12>.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Никифоров Андрій Михайлович

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну

Гулей Ольга Володимирівна

заслужений майстер народної творчості України, доцент,

доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну

Никифоров Антон Михайлович

здобувач вищої освіти магістерського рівня

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка,

м. Суми, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІТРАЖНОГО МИСТЕЦТВА У ГОТИЧНИХ ХРАМАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Від середини XIV століття прагнення до чіткості й елегантності зображення, пошук неперевершеної гармонії кольорів спричинили те, що прозорі, насичені відтінки скла повністю змінилися розписом на склі зі складною палітрою й додатковим гравіюванням.

Металеві оксиди митці застосовують для забарвлення скляної субстанції. Два головні лужні компоненти, що використовуються у створенні окремих фрагментів скла, – це натрій карбонат (сода) та калій карбонат (поташ). Нині відомо, що сода забезпечує кращу фіксацію, проте в добу Середньовіччя широко застосовували поташ (калієву сіль вугільної кислоти). Це зумовлено тим, що ремісники того періоду усвідомлювали можливість створення скла різноманітних відтінків, застосовуючи кварцовий пісок і поташ. Останній отримували з попелу згорілих букових стовбурів, і він уже містив достатню концентрацію залізняк та магнієвих оксидів, необхідних для фарбування скляної маси. Для цієї ж цілі використовувалися спеціалізовані пігменти: кобальт для синього та мідь для червоного відтінку. Часом ці пігменти комбінувалися як лужний компонент з окисниками, після чого скло заливалося в форму, а сода зміцнювала матеріал, вступаючи в хімічну взаємодію з пігментами. Пігменти були стійкими, проте магній, один з інгредієнтів, під впливом сонячних променів змінював відтінок. Можна помітити, що червоний колір ніколи не використовувався на частинах скла поруч зі свинцевими перегорідками.

Цей досвід Середньовіччя допоміг майстрам XIX–XX століть уникнути зміни відтінків при реставрації старовинних вітражів. Точно невідомо, коли і де вперше почали використовувати свинець для з'єднання елементів вітража, але це відкриття було важливим, оскільки фізичні властивості свинцю – його пластичність і низька температура плавлення дозволяли митцям експериментувати з формами, даючи їм повну свободу для творчого

вираження. На початку свинцеві смужки були відлитими, але згодом почали використовувати подрібнений свинець. Зазвичай застосовувався не чистий свинець, а його сплав, оскільки цей метал дуже чутливий до зовнішніх факторів, зокрема до корозії та окислення.

Свинцевий каркас вітража мав також певну художню функцію: він частково акцентував обриси зображення, перешкоджаючи повному зникненню ліній у мерехтінні та блиску освітлених кольорових скельць.

Використання додаткового розпису на кольорових скельцях дало змогу перейти від чисто мозаїчного методу до більш художнього підходу, а також сприяло збільшенню розмірів окремих шматків скла. Це дозволило зробити свинцеві перемички менш помітними, а сам вітраж став легшим і прозорішим, набуваючи яскравого сяйва.

Срібна фарба представляла собою суміш подрібненого срібла та сурми, до якої додавали жовту вохру і воду. Її завжди наносили на внутрішню сторону скла; під час випалювання фарба сплавлялася зі склом, надаючи йому жовтого відтінку. Ця інноваційна техніка дозволяла комбінувати два кольори на одному шматку скла.

Зрозуміло, що через крихкість матеріалу до наших днів вціліли не всі шедеври вітражів середньовіччя. Однак навіть з обмеженої кількості збережених експонатів можна зробити висновок про їх неперевершену унікальність та високу художню цінність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гах І. Західноукраїнський вітраж ХХ. Минуле, сучасне, майбутнє. Львів : Манускрипт-Львів, 2017. 66 с.
2. Радомський М.Т. До питань термінології віражної справи // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2015. № 1. С. 37-41.
3. Day L. F. A book about stained and painted glass. South Carolina : Nabu Press, 2011. 434 p.
4. Hugh A. Stained glass of the middle ages in England and France. Create Space Independent Publishing Platform, 2015. 120 p.
5. Raguin V. The History of Stained Glass. London : Thames and Hudson Ltd, 2008. 288 p.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Бобух Валерія Валеріївна
викладач ЦК професійних медсестринських дисциплін
Андрейко Світлана Станіславівна
методист

Фаховий медико-фармацевтичний коледж ПДМУ

ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Вступ. У сучасних умовах цифровізації освіти електронні освітні ресурси (ЕОР) стали невід'ємною частиною підготовки майбутніх медичних фахівців. Вони забезпечують доступ до інтерактивного навчання, симуляційних технологій та сучасних наукових знань, сприяючи підвищенню якості освіти. Разом із тим, ефективне впровадження ЕОР пов'язане з технічними, організаційними та педагогічними викликами, що потребують подальшого дослідження для забезпечення збалансованого та якісного освітнього процесу.

Мета дослідження. Оцінити переваги та виклики впровадження електронних освітніх ресурсів у освітній процес медичних закладів освіти, а також визначити їхній вплив на якість підготовки майбутніх медичних працівників.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на аналізі наукової літератури, огляді функціоналу освітніх платформ (Moodle, Coursera, PubMed, UpToDate, Google Classroom) та практичному досвіді їх застосування в медичних закладах освіти. Використовувалися методи огляду літератури, порівняння, систематизації та узагальнення.

Результати та обговорення. Навчання є важливим фактором у розвитку людини, оскільки сприяє формуванню знань, умінь та навичок. У ХХІ столітті розвиток інформаційного суспільства, де основним продуктом є інформація, сприяв появі електронних освітніх ресурсів (ЕОР), які суттєво розширюють можливості традиційної освіти [3, С. 235]. Сьогодні інформаційні технології стали ключовим інструментом у забезпеченні доступу до знань та підвищенні ефективності навчання.

Ці інструменти відіграють особливо важливу роль у медичній освіті, адже студенти мають постійно залишатися в курсі новітніх наукових відкриттів і досліджень. Для студентів медичних закладів освіти важливо не лише засвоювати фундаментальні знання, але й орієнтуватися у сучасних клінічних досягненнях.

Для ефективної підготовки майбутніх лікарів і медичних сестер засвоєння фундаментальних і клінічних дисциплін повинно базуватися на найкращих освітніх практиках, включно з досягненнями авторитетних вітчизняних і міжнародних наукових товариств [1, С. 58]. Це можливо завдяки впровадженню сучасних цифрових технологій, які забезпечують доступ до таких освітніх практик. Відтак, електронні освітні ресурси стають невід'ємною складовою медичної освіти, сприяючи відповідності результатів навчання сучасним науковим досягненням та забезпечуючи адаптацію медичної освіти до сучасних стандартів науки і практики

Кількість ЕОР у світі стрімко зростає, що відкриває нові можливості для навчання. Доступність великих сховищ навчальних матеріалів та ресурсів надає надзвичайні переваги як здобувачам освіти, так і викладачам [2, С. 28]. У медичній освіті найпоширенішими є такі електронні освітні ресурси:

Платформи дистанційного навчання (Moodle, Coursera): Moodle та Coursera забезпечують доступ до лекцій, тестів і мультимедійних матеріалів, а також підтримують можливість самостійного навчання. Викладачі можуть створювати інтерактивні курси з елементами зворотного зв'язку, такими як тести, відеолекції чи форуми для обговорень. Coursera надає студентам доступ до курсів провідних університетів світу, включно з програмами з медичних наук, що сприяють індивідуалізованому навчанню.

Медичні бази даних (PubMed, Медична бібліотека України, Науково-медичний портал України (health-ua.com)):

PubMed є одним із найавторитетніших ресурсів для пошуку медичних досліджень. Він надає доступ до рецензованих статей та клінічних рекомендацій, що забезпечує студентам актуальну доказову інформацію.

В Україні також доступні локальні ресурси, такі як «Медична бібліотека України» та «Науково-медичний портал України (health-ua.com)».

Ці платформи забезпечують доступ до національних досліджень, стандартів охорони здоров'я, клінічних рекомендацій і публікацій із медичної тематики. Використання таких баз даних сприяє вдосконаленню наукової грамотності студентів, дозволяючи їм залишатися в курсі сучасних відкриттів та інтегрувати знання в майбутню практику.

Інтерактивні симуляційні програми (Body Interact): Body Interact — це сучасна платформа, яка дозволяє студентам працювати з інтерактивними клінічними сценаріями, моделюючи реальні випадки пацієнтів. Завдяки цій програмі студенти можуть відпрацьовувати діагностику, прийняття клінічних рішень і лікування в умовах, що максимально наближені до реальних. Віртуальне середовище забезпечує безпечний простір для практики, де студенти мають змогу вчитися на помилках без ризику для пацієнтів.

Body Interact сприяє розвитку клінічного мислення, аналізу ситуацій та застосуванню доказової медицини в процесі прийняття рішень. Програма також дозволяє інтегрувати теоретичні знання в практику, підвищуючи рівень готовності до роботи в реальних клінічних умовах.

Мобільні додатки (UpToDate): UpToDate забезпечує швидкий доступ до клінічних протоколів, які постійно оновлюються відповідно до сучасних досліджень. Це дозволяє студентам оперативного отримувати достовірну інформацію, необхідну для підготовки до занять, розв'язання клінічних кейсів і прийняття обґрунтованих рішень у навчальному процесі.

В умовах сучасного освітнього процесу важливою складовою стають універсальні інструменти, які забезпечують інтеграцію різних видів діяльності у навчання. Окремо варто виділити Google Classroom, який активно використовується у навчанні студентів-медиків. Його функціонал дозволяє створювати інтерактивні курси, завантажувати матеріали, організувати дистанційне навчання, а також обговорювати клінічні кейси та виконувати тестові завдання.

Використання електронних освітніх ресурсів, таких як платформи дистанційного навчання, медичні бази даних, інтерактивні симуляції та мобільні додатки, не лише розширює доступ до сучасних знань, але й забезпечує якісно новий рівень організації

навчального процесу. Ці інструменти мають низку переваг, які роблять їх важливими для формування професійних компетентностей студентів-медиків:

- ✓ Доступ до навчальних матеріалів у будь-який час і з будь-якої точки світу.
- ✓ Інтерактивне навчання через мультимедійні засоби.
- ✓ Адаптація до індивідуальних потреб студентів.
- ✓ Використання симуляцій для безпечного відпрацювання практичних навичок.

Хоча електронні освітні ресурси значно розширюють можливості навчального процесу, їх ефективне впровадження супроводжується певними викликами, які необхідно враховувати:

- ✓ Для ефективного використання ЕОР потрібна відповідна матеріально-технічна база, яка не завжди доступна всім студентам і закладам освіти.
- ✓ Впровадження нових технологій потребує навчання користувачів, що може бути тривалим і ресурсомістким процесом.
- ✓ Переважання цифрового формату навчання може обмежувати розвиток комунікативних навичок, які є важливими для майбутніх медичних фахівців.

Урахування цих викликів дозволяє не лише визначити обмеження ЕОР, але й розробити стратегії для їх ефективного подолання. Наприклад, забезпечення доступу до якісного інтернету, організація тренінгів із цифрової грамотності та збереження балансу між онлайн- і офлайн-навчанням допомагають зробити освітній процес більш ефективним і доступним.

Висновки. Електронні освітні ресурси (ЕОР) відкривають нові можливості для модернізації медичної освіти, забезпечуючи доступ до сучасних знань, інтерактивного навчання та адаптації освітнього процесу до індивідуальних потреб студентів.

Однак їх ефективне впровадження вимагає вирішення ряду викликів, зокрема технічного забезпечення, розвитку цифрової грамотності студентів і викладачів, а також збереження балансу між цифровим та традиційним форматами навчання.

Інтеграція ЕОР у навчальні програми, у поєднанні з практичними заняттями та офлайн-взаємодією, є важливим інструментом для підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних відповідати динамічним викликам сучасної медицини. Такий підхід забезпечує не лише ефективність навчального процесу, але й формує компетентності, необхідні для майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заячківська О. Цифрові технології в навчанні студентів-медиків. *Праці НТШ. Медичні науки*. 2018. Т. 52, № 1. С. 57–64. DOI: <https://doi.org/10.25040/ntsh2018.01.06>.
2. Саган О. В., Блах В. С. Вплив електронних освітніх ресурсів на рівень мотивації до навчання здобувачів вищої освіти. *Збірник наукових праць "Педагогічні науки"*. 2024. № 105. С. 26–34. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2024-105-4>.
3. Шумський О. Л. Використання електронних освітніх ресурсів у процесі навчання здобувачів вищої освіти іноземної мови. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 211. С. 234–238. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-234-238>.

Марія Віхста

*вчитель української мови та літератури,
зарубіжної літератури*

*Кальнянська гімназія
Зборівської міської ради
Тернопільського району
Тернопільської області*

ФОРМУВАННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ В УЧНІВ 7–9 КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто особливості формування мовно-літературної галузі в учнів 7–9 класів у контексті впровадження Концепції Нової української школи (НУШ). Описано основні цілі навчання, зокрема розвиток комунікативної компетентності, критичного мислення, емоційно-ціннісної сфери та підтримки багатомовності. Акцентовано на інноваційних підходах, таких як компетентнісне навчання, міждисциплінарна інтеграція, використання цифрових технологій та проєктної діяльності. Висвітлено методи активного навчання, зокрема читання з розумінням, роботу з різними типами текстів, інтерактивні методи та рефлексію. Окрему увагу приділено формувальному оцінюванню та перспективам удосконалення освітнього процесу.

Концепція Нової української школи (НУШ) передбачає суттєві зміни в підходах до навчання, зокрема, у мовно-літературній галузі. Ці зміни спрямовані на розвиток критичного мислення, творчих здібностей учнів та формування в них компетентностей, необхідних для успішного життя в сучасному світі [3].

Загальні питання впровадження компетентнісного підходу висвітлено в працях Н. Бібик, О. Вашуленко, О. Ляшенка, О. Пометун, О. Савченко та ін. Методико-літературні аспекти формування предметної читацької компетентності розглянуто в дослідженнях О. Ісаєва, В. Мартиненко, О. Слижук, А. Ситченка, А. Фасолі, В. Шуляра, Т. Яценко та ін

Згідно стандарту виділяються основні особливості формування мовно-літературної галузі в 7-9 класах у контексті НУШ [4]:

- **Акцент на розвиток комунікативних компетентностей:** навчаються ефективно спілкуватися як усно, так і письмово, використовуючи різноманітні мовні засоби. Вони вчать висловлювати свої думки, аргументувати свою позицію, слухати інших і співпрацювати в групах.
- **Розвиток критичного мислення:** здобувачі знань навчаються аналізувати інформацію з різних джерел, оцінювати її достовірність, виявляти логічні помилки та формувати власну думку [3].
- **Підтримка творчості:** заохочується творчий підхід до навчання, мають змогу створювати власні тексти, брати участь у проєктах, розвивати свої літературні здібності.

- **Інтеграція з іншими навчальними предметами:** мовно-літературна галузь тісно пов'язана з іншими предметами, що сприяє більш глибокому розумінню навчального матеріалу.

- **Використання сучасних технологій:** у навчальний процес активно впроваджуються різноманітні цифрові інструменти, що робить його більш цікавим та ефективним.

- **Індивідуалізація навчання:** враховуються індивідуальні особливості кожного учня, що дозволяє створити оптимальні умови для його розвитку.

- **Формування читацької культури:** велика увага приділяється розвитку читацьких навичок. Учні читають різноманітні тексти, аналізують їх, обговорюють прочитане.

Концепція Нової української школи (НУШ) підкреслює важливість активного залучення учнів до навчального процесу. У мовно-літературній галузі це особливо актуально, адже мова – це інструмент мислення, спілкування та самовираження [4].

Розглянемо основні методи навчання мовно-літературної галузі:

- **Читання з розумінням** (читацькі щоденники, книжкові клуби, літературні вікторини та квести, створення власних ілюстрацій до прочитаних творів);

- **Робота з різними типами текстів** (текстові квести, створення власних текстів, порівняльний аналіз текстів, робота з мультимедійними текстами);

- **Інтерактивні методи** (рольові ігри, дебати, проекти, онлайн-платформи).

Кожен учень має різні інтереси та потреби, тому важливо пропонувати різноманітні завдання. Слід зауважити про створення позитивної атмосфери, а саме здобувачі знань повинні відчувати себе комфортно, щоб активно брати участь у навчальному процесі. Важливо не лише оцінювати кінцевий результат, а й процес навчання за допомогою формувального оцінювання.

Формувальне оцінювання є невід'ємною частиною НУШ і відіграє ключову роль у розвитку мовно-літературних компетентностей учнів 7-9 класів. Воно дозволяє вчителю відстежувати прогрес кожного учня, своєчасно виявляти труднощі та надавати індивідуальну підтримку. Важливість формувального оцінювання виступає через індивідуалізацію навчання, зворотній зв'язок, мотивацію, розвиток самостійності.

Сучасна освіта активно трансформується, прагнучи готувати молодь до життя в динамічному світі, де ключовими є креативність, критичне мислення та здатність до співпраці. Для досягнення цих цілей все ширше використовуються інноваційні підходи, такі як компетентнісне навчання, міждисциплінарна інтеграція, використання цифрових технологій та проектна діяльність.

Проектна діяльність - метод навчання, який передбачає самостійну роботу учнів над реальним завданням або проблемою.

Етапи проектної діяльності:

- ✓ Визначення теми та мети проекту.
- ✓ Планування роботи.
- ✓ Збір інформації та дослідження.
- ✓ Створення продукту проекту.
- ✓ Презентація результатів.

Переваги проектної діяльності:

- ✓ *Розвиток навичок:* Учні розвивають навички дослідження, аналізу, критичного мислення, творчості та комунікації.

- ✓ *Мотивація*: Залучення учнів до активного навчання та підвищення їхньої мотивації.
- ✓ *Реальні результати*: Створення продуктів, які мають практичне значення.

Інноваційні підходи в освіті відкривають нові можливості для розвитку кожного учня. Комбінуючи компетентнісне навчання, міждисциплінарну інтеграцію, цифрові технології та проєктну діяльність, можна створити ефективну освітню систему, яка готуватиме молодь до успішного життя в XXI столітті [6].

Висновки: отже, формування мовно-літературної галузі в учнів 7-9 класів у контексті НУШ – це складний і багатогранний процес, який спрямований на розвиток всебічно розвиненої особистості. Завдяки таким змінам у навчанні, учні отримують знання та навички, необхідні для успішного життя в сучасному світі.

Застосування цих методів сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей, комунікативних навичок учнів та формує в них стійкий інтерес до читання та літератури.

Формувальне оцінювання є потужним інструментом для підвищення якості навчання в мовно-літературній галузі. Воно дозволяє створити більш індивідуалізоване та ефективне навчальне середовище. Однак для успішної реалізації формувального оцінювання необхідна спільна робота вчителів, учнів та батьків, а також постійна робота над удосконаленням освітнього процесу.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannyaдержавністандартів-повної-загальної-середньої-освіти-і300920-898>
2. Кочерга О.М. Формування професійної готовності майбутнього вчителя до впровадження інтерактивних технологій навчання у освітній процес нової української школи. Наукова колекція Навчально-наукового інституту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників (за матеріалами II всеукраїнського науково-методичного семінару «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика», м. Глухів, 14 листопада 2024 року). Випуск 2. Част. 3. Глухів, 2024. С.121–123
3. Кучеренко І. А., Пентилюк М. І. Теорія і технологія сучасного уроку української мови : навч.-метод. посіб. МОН України, Херсонський державний університет. Херсон : Айлант, 2022.352 с
4. Родюк Н. Ю., Голюк О. А. Шляхи ефективного формування діалогічного мовлення учнів на уроках навчання грамоти. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Педагогічні науки : збірник наукових праць. 2019. № 3 (326). С. 64–74
5. Смагіна Т. М. Теоретичні та практичні основи конструювання компетентнісного уроку. (2012). Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Вип. 61. С. 128–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2012_61_26
6. Mastering listening comprehension at ESP classes using ted talks / I. Humeniuk, O. Kuntso, N. Popel, Y. Voloshchuk. Advanced Education. 2021. No. 8 (17). P. 27–34. URL: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.226733>.

Мар'яна ДЕРЕНЮК,
*доктор філософії, асистент кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика,
<https://orcid.org/0000-0002-6914-8797>*

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

STEAM-ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах швидкого технологічного розвитку та глобалізації дедалі більше уваги приділяється креативному мисленню як ключовій компетентності фахівців різних галузей. Креативність необхідна не лише в мистецтві, а й у науці, техніці, інженерії та математиці. Одним із найбільш ефективних підходів до розвитку цієї навички є STEAM-освіта (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics), яка поєднує науку, технології, інженерію, мистецтво та математику. Саме інтеграція мистецтва в STEM-дисципліни забезпечує розвиток нестандартного мислення, інноваційного підходу до вирішення проблем та формування гнучкості в прийнятті рішень.

STEAM-освіта виступає міждисциплінарним підходом, що спрямований на формування творчих навичок через застосування знань у реальних проєктах. Її ключова ідея полягає в тому, що наука, технології, інженерія та математика стають більш доступними та зрозумілими через мистецтво, що стимулює уяву, експериментування та пошук нестандартних рішень.

Ю. Александрова переконана, що наукова освіта все частіше трактується як STEM (science, technology, engineering and mathematics) чи STEAM (science, technology, engineering, art and mathematics). Авторка підкреслює, що плідний синтез різноманітних наукових підходів без мистецтва та креативності представляється утворенням штучним, суперечливим та позбавленим гуманістичного виміру. Таким чином, STEAM-освіта інтегрує мистецтво в STEM-дисципліни, забезпечуючи розвиток нестандартного мислення та інноваційного підходу до вирішення проблем [1].

Дослідники (Шевченко О., Андрущенко Н., Сірик Е.) переконані, що STEAM-освіта виступає ефективним інструментом для формування інноваційного мислення у здобувачів вищої освіти, оскільки поєднання науки, технологій, інженерії, мистецтва та математики дозволяє забезпечити інтегративний підхід до вирішення міждисциплінарних завдань, розвиваючи як технічні, так і креативні здібності здобувачів [3].

Одним із головних принципів STEAM є проєктно-орієнтований підхід до навчання. Завдяки роботі над міждисциплінарними завданнями здобувачі вищої освіти навчаються шукати нові шляхи вирішення проблем, розвивають навички командної роботи та самостійного мислення. Використання сучасних технологій, таких як 3D-друк, програмування, моделювання та віртуальна реальність, дозволяє здобувачам експериментувати та знаходити творчі рішення в наукових і технічних сферах.

Включення елементів мистецтва стимулює емоційне залучення до освітнього процесу та розширює можливості самовираження.

За даними дослідження, впровадження технологій STEM-освіти допомагає в успішній реалізації основних завдань реформи освіти, сприяючи формуванню критичного та креативного мислення здобувачів освіти [4].

Світова практика доводить ефективність STEAM-методик у підготовці конкурентоспроможних фахівців. До прикладу, у Європейських закладах вищої освіти активно застосовуються STEAM-підходи для навчання здобувачів інженерних та технічних спеціальностей, що сприяє створенню інноваційних рішень у різних сферах діяльності. В Україні STEAM-освіта набирає популярності завдяки впровадженню в навчальні програми університетів інтерактивних курсів, лабораторних досліджень та креативних проєктів. Це сприяє підвищенню мотивації здобувачів вищої освіти, розширенню їхніх можливостей у професійному зростанні та розвитку навичок, необхідних для сучасного ринку праці.

Відтак, Л. Сліпчишин та О. Стечкевич наголошують, що STEAM-освіта дозволяє здобувачам вищої освіти не лише отримувати нові знання, але й розвивати креативність, критичне мислення та здатність адаптуватися до потреб сучасного ринку праці. Вони також підкреслюють значення впровадження практичних міждисциплінарних проєктів для розвитку інноваційних навичок [2].

Додатково, інтеграція STEAM-методів в освітній процес закладів вищої освіти сприяє розвитку критичного мислення, підвищенню рівня адаптивності здобувачів до викликів сучасного суспільства та активному впровадженню інновацій у різні галузі. Інтерактивні лабораторні практикуми, міждисциплінарні дослідження, використання цифрових технологій та залучення здобувачів до розробки власних інноваційних проєктів дозволяють значно підвищити рівень їхньої підготовки до реальних умов праці.

Таким чином, STEAM-освіта є важливим напрямом розвитку сучасної вищої школи, що сприяє формуванню творчого потенціалу здобувачів освіти та забезпечує їхню конкурентоспроможність у майбутньому. Інтеграція науково-технічних дисциплін із мистецтвом дозволяє не лише поглибити міждисциплінарні знання, але й розвинути здатність до інноваційного та критичного мислення. Практичне застосування STEAM-підходів сприяє формуванню навичок командної роботи, адаптивності та швидкого прийняття рішень, що є ключовими вимогами до фахівців у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова Ю. Наукова освіта, STEM та STEAM: до питання термінологічної взаємодії. *Освітній дискурс*. 2021. № 38 (11-12). С.73-84.
2. Сліпчишин Л., Стечкевич О. Особливості впровадження STEAM підходу у вищу освіту. *Молодь і ринок*. 2022. № 2 (200). С. 17-22.
3. Шевченко О., Андрущенко Н., Сірик Е. Роль STEAM-освіти у формуванні креативності й інноваційного мислення здобувачів освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 7 (21). С. 486-497.
4. STEM/STEAM-освіта: від теорії до практики: методичний посібник / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко, І. М. Шевченко. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. 121 с.

Івченко Максим Максимович
здобувач вищої освіти
I курсу ОС «Магістр»
ОП «Середня освіта (Хімія)»
e-mail: maxum9290@gmail.com

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ХІМІЇ: РОЛЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В ПОБУДОВІ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Сучасна освіта спрямована на задоволення індивідуальних потреб учнів, що є важливим етапом у формуванні успішної особистості. У контексті навчання хімії для старшокласників особливу роль відіграє диференціація, яка дозволяє враховувати індивідуальні особливості, здібності та професійні інтереси учнів.

Індивідуалізація навчання — це процес адаптації освітнього середовища до потреб конкретного учня. У старших класах хімія є не лише загальноосвітнім предметом, а й базою для подальшого професійного вибору. Тому важливо, щоб навчання відповідало рівню підготовки учня, його інтересам і меті [1].

Індивідуалізація в навчанні хімії передбачає:

1. Різномірні завдання - учні з різним рівнем підготовки можуть виконувати завдання, які відповідають їхнім здібностям.
2. Проектну діяльність – можливість самостійно обирати теми для досліджень відповідно до своїх інтересів.
3. Гнучкий підхід до оцінювання - базується на індивідуальному прогресі учня, а не лише на загальній успішності.

Диференціація навчання хімії передбачає поділ учнів на групи за рівнем знань, інтересами та темпами навчання. Це дозволяє кожному старшокласнику максимально розкрити свій потенціал і зробити усвідомлений вибір майбутньої професії [2].

Основні підходи до диференціації:

1. Рівнева диференціація - включає поділ завдань на базовий, середній та підвищений рівень складності. Наприклад, базовий рівень може передбачати вивчення основ хімії, тоді як підвищений — розв'язання складних задач і проведення експериментів.
 2. Профільна диференціація - орієнтована на учнів, які планують обрати хімічний, медичний або технічний напрям у майбутньому. Для них створюються поглиблені програми з акцентом на практичні дослідження.
 3. Інтересорієнтована диференціація - дає можливість учням зосередитися на темах, які відповідають їхнім особистим уподобанням, наприклад, екологія, біохімія чи фармакологія.
- Для ефективного впровадження диференціації у навчанні хімії необхідно використовувати такі інструменти:

- Інтерактивні методи навчання (лабораторні роботи, моделювання хімічних процесів);

- Освітні платформи (віртуальні лабораторії, тести, симуляції);
- Індивідуальні консультації (визначення сильних та слабких сторін).

Отже, індивідуалізація та диференціація навчання хімії є ключовими факторами успішної побудови освітньої траєкторії старшокласників. Вони дозволяють враховувати різні потреби та здібності учнів, сприяють розвитку їхніх наукових і практичних навичок, а також мотивують до подальшого навчання. Завдяки такому підходу навчання стає не лише ефективним, а й цікавим і значущим для кожного учня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Диференційоване навчання: навіщо і як проводити URL: <https://nus.org.ua/2021/10/16/dyferentsiojovane-navchannya-navishho-i-yak-provodyty/> (дата звернення 26.01.2025)
2. Індивідуалізація освітнього процесу у закладі вищої освіти в умовах змішаного навчання URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/2183> (дата звернення 28.01.2025)

Косс Володимир Андрійович
ORCID ID: 0009-0008-3142-7134
аспірант

*Харківський національний університет
внутрішніх справ*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ І ПРАВОВИЙ ХАРАКТЕР У ДОШКІЛЬНОМУ ВИХОВАННІ В ПОЛЬЩІ

Вступ.

Система дошкільної освіти в Польщі охоплює важливі аспекти психолого-педагогічної підготовки та правового регулювання, спрямованих на розвиток дітей віком до 6 років. В останні десятиліття Польща приділяє велику увагу поліпшенню якості дошкільної освіти, дотримуючись як сучасних педагогічних теорій, так і міжнародних стандартів. У статті розглядаються психолого-педагогічні теорії та підходи, що застосовуються в польських дитячих садочках, а також правові засади дошкільного виховання, які забезпечують доступність і якість цього етапу освіти.

Психолого-педагогічний аспект дошкільного виховання в Польщі

1. Психологія раннього розвитку

У Польщі в галузі дошкільного виховання активно використовують психоаналітичні та когнітивні теорії, такі як праці Жана Піаже та Льва Виготського, а також елементи психоаналізу, що враховують індивідуальні особливості розвитку дитини. Застосування цих теорій допомагає педагогам розуміти психоемоційний розвиток дітей і коректно організовувати освітній процес. На думку Марії Залевської, важливо враховувати вікові особливості дітей та їхню потребу в емоційній стабільності, щоб забезпечити максимальний розвиток на ранніх стадіях життя [3].

2. Роль гри в освітньому процесі

Гра відіграє ключову роль у польській системі дошкільного виховання, оскільки вона вважається основним способом розвитку пізнавальних і соціальних навичок у дітей. Робота Ренати Ковальської підкреслює, що гра є важливим інструментом для формування когнітивних і соціальних навичок, таких як розв'язання проблем і комунікація. Це сприяє кращому соціалізуванню дітей і підготовці їх до шкільного навчання [4].

3. Індивідуалізація та інклюзія

Польща активно розвиває концепцію інклюзивної освіти, забезпечуючи рівний доступ до навчання для дітей з особливими освітніми потребами, включно з дітьми з фізичними та психологічними особливостями. Важливим аспектом є створення індивідуалізованих освітніх планів, які відповідають потребам кожної дитини. Дослідження, такі як робота Ярослава Міхаля, показують, що інклюзія в польських дитячих садках спрямована на повну інтеграцію дітей з особливими потребами в загальний процес виховання та навчання [5].

Правовий аспект дошкільного виховання в Польщі

1. Основні законодавчі акти

Дошкільне виховання в Польщі регулюється низкою нормативних актів, найважливішим з яких є *Ustawa o systemie oświaty* (Закон про систему освіти) [1]. Згідно з цим законом, дошкільна освіта в Польщі є обов'язковою для дітей віком від 5 років, а від 2016 року уряд ухвалив рішення про розширення доступності дошкільної освіти, забезпечивши безоплатне місце в дитячому садочку для всіх дітей віком від 3 років. Закон *Ustawa o wychowaniu przedszkolnym* (Закон про дошкільне виховання) [2] регулює стандарти роботи дитячих садочків та закладів, що надають дошкільну освіту.

2. Права дітей та доступ до дошкільної освіти

Дошкільна освіта в Польщі гарантується як право кожної дитини. Законодавство спрямоване на забезпечення рівного доступу до дошкільного виховання для всіх дітей, незалежно від їхнього соціального статусу, стану здоров'я або етнічної приналежності. Важливими елементами є також заходи, спрямовані на підтримку сімей з низьким доходом, які можуть скористатися фінансовими субсидіями для оплати освітніх послуг. Права дітей на якісну освіту та захист від насильства захищені законом, зокрема через систему профілактики та моніторингу безпеки в дошкільних закладах.

3. Захист прав дітей у дошкільних закладах

Законодавство Польщі включає кілька заходів, спрямованих на захист прав дітей у дошкільних закладах. Зокрема, існує низка нормативних актів, що регулюють безпеку і здоров'я дітей, а також їхній захист від жорстокого поводження або зневаги. Робота Юлії Станкевич досліджує роль педагогів у виявленні ознак насильства та інших погроз щодо дітей, а також дії, які вони мають вживати для захисту прав дітей [6].

Психологія, педагогіка і право: взаємодія в дошкільному вихованні

1. Психолого-педагогічна підтримка в системі освіти

Педагоги в польських дошкільних закладах активно працюють із дітьми, використовуючи психолого-педагогічну допомогу для того, щоб підтримувати їхній емоційний та інтелектуальний розвиток. Важливим аспектом є створення безпечного освітнього середовища, в якому діти можуть проявляти свої індивідуальні здібності та розвивати соціальні навички. Психологи та педагоги тісно співпрацюють для того, щоб забезпечити не лише когнітивний, а й емоційний розвиток дітей.

2. Педагогічна та правова відповідальність

Педагоги в Польщі несуть відповідальність за створення безпечного та сприятливого освітнього середовища для дітей, що вимагає дотримання як педагогічних, так і правових норм. Педагогічна діяльність суворо регулюється законодавством, яке вимагає від вихователів дотримання стандартів безпеки, навчання та психолого-педагогічної допомоги дітям.

Висновок

Система дошкільної освіти в Польщі являє собою інтеграцію психолого-педагогічних теорій і правових норм, спрямованих на створення безпечного, інклюзивного та ефективного освітнього середовища для дітей. Польща активно розвиває інклюзивну освіту і приділяє особливу увагу захисту прав дітей, що робить систему дошкільного виховання більш доступною та якісною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ustawa o systemie oświaty (Закон про систему освіти), Польща.
2. Ustawa o wychowaniu przedszkolnym (Закон про дошкільне виховання), Польща.
3. Zalevska M. (2012). Psychologia rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
4. Kowalska R. (2015). Zabawa jako metoda wychowawcza w edukacji przedszkolnej. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
5. Michał J. (2017). Integracja dzieci z niepełnosprawnościami w polskich przedszkolach. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
6. Stankevych Y. (2018). Ochrona praw dziecka w przedszkolach. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Пахомова Олена,
кандидат філол. наук, викладач

*Криворізький юридичний фаховий коледж
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ОВОЛОДІННЯ ТЕОРЕТИЧНИМИ ЗНАННЯМИ НА ЛЕКЦІЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У XXI столітті в умовах інформаційного суспільства формування мовленнєвої компетентності здобувачів освіти є ключовим завданням освітньої діяльності на всіх рівнях, адже це основа для розвитку комунікаційних навичок школярів і студентів, їхнього критичного мислення та їх участі в суспільному житті.

У «Державному стандарті базової середньої освіти» [1], затвердженому КМУ 2020 року, мовленнєва компетентність здобувачів освіти віднесена до ключових і визначена як «вільне володіння державною мовою». «Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами» є в переліку десяти ключових компетентностей Нової української школи [2]. Стандарти фахової передвищої і вищої освіти включають «здатність спілкуватися українською мовою як усно, так і письмово» до загальних компетентностей майбутніх фахівців.

Мовленнєва компетентність, як і будь-яка інша компетентність, структурно визначається як комбінація знань, умінь, навичок та ставлень, які мають опанувати і сформувані здобувачі освіти. За Державним стандартом базової середньої освіти «вільне володіння державною мовою» передбачає: уміння сприймати і аналізувати інформацію державною мовою; висловлювати свої думки та почуття, спілкуватися українською мовою в різних ситуаціях як усно, так і письмово; дотримуватися в процесі спілкування норм мовленнєвої культури та етикету; використовувати українську мову під час вирішення конкретних завдань. А також ціннісне ставлення до української мови – сприймати її як національний ідентифікатор, шанувати мову, прагнути усюди спілкуватися державною.

Важливою складовою мовленнєвої компетентності здобувачів освіти є їхні теоретичні знання з української мови – знання про фонетичні, лексичні, граматичні, стилістичні мовні одиниці.

Викладачі-мовники завжди зосереджували велику увагу на засвоєнні учнями, студентами теоретичних знань і меншо мірою на формуванні в них мовленнєвих вмінь. Зрозуміло, що без опанування основних мовних одиниць неможливо вільно володіти мовою. Але неусвідомлене зачування лінгвістичних понять і правил тільки шкодить процесу навчання. Це призводить до того, що мовні одиниці засвоюються поза потребою школярів, студентів висловлювати свої думки, вони лише формально запам'ятовують їх,

швидко забуваючи. Це у свою чергу спричиняє втрату пізнавальної цікавості здобувачів освіти до вивчення теоретичного матеріалу, зумовлює низьку активність школярів і студентів у процесі навчання.

Необхідно, щоб процес оволодіння теоретичними знаннями був усвідомленим, учнів і студентів необхідно практично знайомити з елементарними мовними одиницями й навчати використовувати їх у мовленні. Як зазначає відомий український педагог О.Н.Хорошковська, «навчання мови передбачає знання мовних одиниць у їх «робочому стані» [3]. Здобувач освіти має не лише знати мовні поняття й правила, а й уміти застосовувати їх для ефективного спілкування, творчого самовираження та досягнення власних цілей.

Вважаю, що в межах компетентнісного підходу лінгвістичні поняття, мовні явища, наприклад – граматичні, треба вивчати і засвоювати не як окремо взяті форми і структури, а як засоби висловлювання думок, вираження комунікативних намірів, вирішення соціальних завдань. Для цього в процесі навчання необхідно використовувати такі дидактичні методи і прийоми, які націлені на формування у здобувачів освіти вміння використовувати мовні одиниці в конкретних життєвих ситуаціях у процесі мовленнєвого спілкування.

Мета мого виступу – ознайомити слухачів із методами та прийомами, які ефективно поєднують теоретичні знання з української мови та практичний розвиток мовленнєвих умінь. Ці методи і прийоми, розроблені вітчизняними науковцями-лінгводидактами і освітянами – Зінаїдою Бакум, Олександром Біляєвим, Оленою Горошкіною, Іриною Кочан, Іриною Кучеренко, Оксаною Кучерук, Володимиром Мельничайком, Сергієм Омельчуком, Марією Пентилок, Іриною Дроздовою та іншими, втілені в моїй викладацькій практиці і в ній довели свою ефективність.

Найчастіше українські лінгводидакти класифікують методи навчання рідної мови за способом взаємодії викладача та здобувачів освіти на занятті:

- усний виклад матеріалу викладачем (розповідь, пояснення);
- бесіда викладача зі школярами, студентами;
- спостереження здобувачів освіти над мовою;
- робота з підручником;
- метод вправ.

Сучасні освітяни активно використовують ці вже традиційні методи, реалізуючи їх у новітніх формах і прийомах.

У моїй практиці метод усного викладу матеріалу втілюється у формі лекції.

Переконалася, що ефективність лекції підвищується завдяки прийому алгоритмізації певної теми чи окремого питання лекції. Поняття “алгоритм” прийшло в дидактику з математики. Тут воно трансформувалося в нове поняття “алгоритмічний припис”, або ”припис алгоритмічного типу”. Алгоритмічний припис менш формалізований, ніж математичний алгоритм. Цей прийом допомагає структурувати теоретичні знання з мови, наочно продемонструвати зв’язки між певними мовними одиницями. Під час лекції часто подаю студентам вже готові алгоритмічні приписи, наприклад: «Алгоритм переносу слів з рядка в рядок», «Алгоритм визначення способу дієслів», «Алгоритм відокремлення означень». Для розвитку самостійної мисленнєвої діяльності здобувачів освіти іноді пропоную їм скласти відповідний алгоритм під моїм керівництвом на основі вже

законспектованої теми. Алгоритмічним шляхом теоретичні знання засвоюються швидше. Застосовуючи алгоритмічний прийом навчання, викладач має можливість показати учням готові зразки дій, формує вміння і навички практичної виконавської діяльності.

Високорезультативною є лекція, поєднана з використанням засобів мультимедіа. Мультимедіа об'єднує текст, звук, графіку та відеозображення, що дозволяє забезпечити комплексний вплив лекції на здобувачів освіти, різноманітної інформації у вигляді друкованого тексту, живої мови, статичної і рухливої наочності. Лекція-презентація містить два основні компоненти: 1) промова доповідача: те, що доповідач розповідає; 2) слайди: те, що бачить аудиторія на екрані. Перевагою такої лекції є можливість викласти матеріал в структурованій формі, охопити всі необхідні теоретичні знання і достатньою мірою проілюструвати їх за допомогою таблиць, схем і малюнків. Презентація дозволяє формувати знання, вміння і навички здобувачів освіти шляхом залучення їх в активну навчально-пізнавальну діяльність, значно покращивши процес сприйняття інформації школярами, студентами, озброює їх вмінням виділяти найголовніше з вивченого матеріалу. певними складнощами в проведенні лекції-презентації є: потреба додаткового часу викладача на створення слайдів; наявність проектора і комп'ютера; забезпечення здобувачів освіти відповідним приміщенням; можливі також труднощі технічного характеру.

Як зазначає О.М.Павлюк, важливим моментом лекцій-презентацій є попередня підготовка студентів до лекції [4]. Користуюся цим прийомом активно завдяки освітній онлайн-платформі Moodle, яка створює надійне, безпечне, персоналізоване віртуальне навчальне середовище. Розробила на платформі Moodle свій курс з української мови, де викладаю лекції у двох форматах: традиційному текстовому і форматі програмованого навчання. В останньому форматі весь матеріал теми лекції поділяється на невеликі дози – кроки (частини) і розташовується в логічній послідовності. Після частин, що подають теоретичні відомості з української мови, пропоную запитання і завдання. Студент у зручний для нього час знайомиться із пропонованим матеріалом, конспектує його, відповідає на запитання, виконує завдання і переходить до наступного кроку. Коли здобувач освіти підготовлений до лекції і має конспект, то йому легше сприймати зміст лекції в аудиторії, знаходити відповіді на питання, що виникли у нього при самостійній підготовці. Таким чином лекція припиняє бути простим викладом фактів для запам'ятовування, а стає інструментом для пробудження ініціативи, зацікавленості студентів, інструментом для стимулювання процесу їх мислення, формування практичних вмінь і навичок.

Отже, традиційні методи навчання української мови, як-от усний виклад теоретичного матеріалу викладачем у формі лекції, реалізовані за допомогою сучасних дидактичних прийомів і засобів (алгоритмічний припис, мультимедійна презентація, прийом програмованого навчання тощо) роблять заняття більш цікавими, змістовними й результативними, заохочують здобувачів освіти до творчого підходу й критичного мислення. Поєднання традицій і новацій у навчальному процесі дозволяє ефективно формувати у студентів вміння і навички реагувати мовними засобами на різні соціальні і культурні явища – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час, формувати їх мовленнєву компетентність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Документ, ухвалений рішенням колегії МОН 27.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Хорошковська О. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України. – Київ: Педагогічна думка, 2012. – С. 17.
4. Павлюк О. Особливості використання лекції-презентації в закладах вищої освіти в сучасних умовах // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2020. - № 2, - Ч. I. – С. 148.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Сліпоцон Назарій Юрійович

студент (магістр),

028 Менеджмент соціокультурної діяльності

Науковий керівник: Григорчук Т.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Київський національний університет культури і мистецтв

РЕКЛАМНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СТРАТЕГІЇ, ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ PR

Розвиток соціокультурної сфери сучасного суспільства обумовлює необхідність детального розгляду сутності, класифікації та характеристики рекламної діяльності. Реклама, як ключовий інструмент в маркетинговій стратегії, знаходить своє застосування в різних сферах, особливо в контексті шоу-бізнесу.

Реклама відіграє важливу роль у сучасній безперервній конкуренції на ринку. За короткий період часу вона стала необхідністю та невід'ємною складовою життя кожного учасника ринкових відносин, чи то виробника, торговця чи споживача. Рекламна діяльність стає інтегральною частиною кожної ринкової економіки, виступаючи як катализатор розвитку відносин на ринку [5].

З огляду на динамічний розвиток медіапростору та велику конкуренцію на ринку, рекламна діяльність в Україні стає незамінним інструментом для залучення уваги до продуктів та послуг, зокрема у таких сферах, як шоу-бізнес. В умовах швидких змін та адаптації до міжнародних тенденцій, PR в Україні також активно розвивається, сприяючи створенню стабільних зв'язків між брендами та їхньою аудиторією [2].

Поняття рекламної діяльності охоплює комплекс стратегічних і тактичних заходів, спрямованих на стимулювання інтересу до продукту або послуги. Рекламна діяльність відіграє ключову роль у сучасному світі, являючи собою багатоаспектний інструмент просування товарів, послуг, ідей та брендів. Її сутність полягає у систематичному використанні різних комунікаційних засобів з метою створення позитивного сприйняття та стимулювання споживчого попиту. Класифікація реклами являє собою систематизацію за різними ознаками, як мета, засоби та канали поширення. Характеристика рекламної діяльності виокремлює її роль у формуванні образу бренду, впливі на споживача та досягненні маркетингових цілей, роблячи її невід'ємною частиною сучасної комерційної діяльності [1].

Шоу-бізнес, як галузь, орієнтована на створення та розповсюдження розважальних продуктів, має свої характерні особливості, які впливають на стратегії та методи рекламної кампанії. У сфері шоу-бізнесу рекламна діяльність має унікальні особливості. Тут вона виступає як ключовий стратегічний елемент, спрямований на просування продуктів, а також на формування та підтримку образу особистостей. Рекламна діяльність у сфері шоу-бізнесу характеризується високою конкуренцією, акцентом на формування іміджу артистів, використанням подієвого маркетингу та необхідністю гнучкої адаптації

до трендів. Взаємодія з публікою, створення медійних подій і управління кризами стають невід'ємною частиною реклами в шоу-бізнесі, де увага аудиторії відіграє вирішальну роль в успіху. Рекламна діяльність у цій сфері потребує інноваційного підходу та постійного розвитку, щоб успішно привертати увагу та утримувати інтерес аудиторії в умовах динамічного розвитку індустрії [4].

Місце і роль PR у рекламній діяльності виявляються фундаментальними для успішного впливу на цільову аудиторію. PR доповнює та розширює можливості реклами – ці два аспекти взаємодоповнюють один одного, забезпечуючи комплексний підхід до управління образом бренду та взаємовідносинами з громадськістю. PR виступає як стратегічний елемент формування та управління образом компанії або особистості. Його участь у створенні позитивного сприйняття, управлінні кризами та взаємодії з громадськістю робить PR невід'ємним компонентом сучасної рекламної стратегії. Роль PR у рекламній діяльності також полягає у формуванні довгострокових відносин із громадськістю. На відміну від реклами, яка часто є тимчасовим явищем, PR прагне створити стабільні та довгострокові зв'язки, які сприяють зміцненню бренду на ринку. У сукупності вони утворюють стратегію, що сприяє просуванню продукції чи послуги та зміцненню позицій у довгостроковій перспективі [3].

Отже, соціальні комунікації є важливим елементом у сучасному суспільстві, де реклама та PR виступають основними інструментами для просування товарів, послуг, ідей та брендів. Реклама стає невід'ємною частиною ринкової економіки, сприяючи формуванню іміджу та стимулюванню попиту, а також досягненню маркетингових цілей. У сфері шоу-бізнесу рекламна діяльність має свої унікальні особливості, де акцент робиться на формуванні іміджу артистів і швидкій адаптації до трендів. PR, у свою чергу, доповнює рекламу, створюючи довгострокові відносини з громадськістю та зміцнюючи бренд. У сукупності реклама та PR формують комплексну стратегію, що підтримує як короткострокові, так і довгострокові цілі брендів, зміцнюючи їх позиції на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент глобального суспільства: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз : монографія. Київ : МАУП, 2005. 437 с.
2. Берегова О. М. Комунікація в соціокультурному просторі України: технологія чи творчість : монографія. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2006. 388 с.
3. Королько В. Г. Паблік рилейшнз. Наукові основи, методика, практика : монографія. Київ : Скарби, 2001. 400 с.
4. Поплавський М. М. Шоу-бізнес: теорія, історія, практика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв. Київ : Вид. КНУКиМ, 2001. 559 с.
5. Clow K. E., Baack D. Integrated Advertising, Promotion, and Marketing Communications. London, 2016. 476 p.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Часник Дмитро Васильович
провідний науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України,
м. Київ, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ НАПОВНЮВАЧІВ В ПЕРЕХІДНИХ ОТВОРАХ ДРУКОВАНИХ ПЛАТ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ВИРОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Одне з найпоширеніших питань під час наповнення перехідних отворів, які зроблені механічно у контактних майданчиках друкованих плат (ДП) - використовувати чи ні спеціальні провідні або непровідні епоксидні матеріали.

На початку 2000-х років перші пристрої з кульковими виводами з малим кроком між ними (FPBGA) стали дуже популярними, оскільки розробники шукали способи розмістити більшу потужність у меншому корпусі. "Менше означає краще" - стало основним правилом, що вплинуло на розмір свердел для виконання отворів у ДП, співвідношення сторін і технології нанесення покриття тощо. По-перше, діаметр отвору має становити 0,006 дюйма або менше через загальне зменшення розмірів контактних майданчиків і розміру кроку між ними. По-друге, співвідношення глибини та діаметра (коефіцієнт пропорційності отвору) обмежується довжиною канавки свердла, точністю позиціонування, жорсткістю інструментів (для запобігання поломок), а також рівномірністю покриття - наприклад, міді, гальванічно осадженої в кислому середовищі. І по-третє, покриття повинне якнайкраще заповнити отвір, щоб уникнути появи, наприклад, порожнеч чи затримування газу/розчину.

Технології лазерного свердління та системи покриття перехідних мікроотворів дуже швидко розвиваються і вже замінили механічне свердління, зокрема в структурах, де використовуються корпуси BGA з малим кроком. Це дає змогу природним чином розділити отвори, зроблені механічно та за допомогою лазера, за способами їхнього застосування. Раніше мінімальний діаметр отворів, виконаних механічно, становив 0,006 дюйма. Але сьогодні величини вже менші - для BGA-корпусів із кроком виведення контактів 0,5 мм і менше з перехідними мікроотворами, а також для більших пристроїв із більшим розміром контактних майданчиків, де можливе механічне свердління (з урахуванням обмежень на гарантійний поясок і співвідношення глибина/діаметр). Найкращою практикою для перехідних отворів, що заповнюються епоксидним матеріалом, є отримання остаточного діаметру готового перехідного отвору між 0,008 та 0,018 дюйма. Головна причина цієї умови - в'язкість епоксидної смоли (і для провідних, і для непровідних варіантів), яка повністю заповнить отвір діаметром до 0,008 дюйма, але не витікатиме з отвору понад 0,018 дюйма. Коефіцієнт пропорційності отвору буде

найкращим, якщо співвідношення глибини до діаметру становитиме менше ніж 10:1 (для мінімального 97%-вого заповнення отвору, визначеного промисловими стандартами).

У стандартах IPC визначено мінімальний розмір гарантійних поясків класів 2 і 3, а діаметр контактних майданчиків має бути достатнім, щоб відповідати розміру свердла під час механічного свердління. До того ж наступні покриття ще скоротять діаметр отвору. Наприклад, для 0,008-дюймового отвору з покриттям розмір свердла має бути 0,01 дюйма, щоб залишити щонайменше 0,001 дюйма на сторону для фінішного покриття. Це означає, що для конструкцій класу 2 розмір контактної площадки становить 0,018 дюйма або більше. А для класу 3 - 0,02 дюйма або більше, оскільки потрібно залишити місце для гарантійного пояска мінімального розміру у фінішному покритті плати.

Механічно просвердлені в контактному майданчику перехідні отвори підходять тільки для пристроїв із великим кроком між контактами, оскільки діаметр контактного майданчика має відповідати мінімально можливому розміру гарантійного пояска згідно зі специфікацією.

Які взагалі існують матеріали для заповнення перехідних отворів?

Провідні: найперші провідні наповнювачі DuPont CB100 і Tatsuto AE3030 [1] - це посилені міддю і вкриті сріблом епоксидні матриці, які забезпечують електричну і термічну провідність у затвердлому стані. Різниця між обома матеріалами полягає в розмірі добавок і коефіцієнті термічного розширення СТЕ. Матеріал CB100 має більші за розміром частинки і вищий СТЕ, а також завжди був більш доступним і більш відомим на ринку.

Непровідні: непровідні матеріали, як, наприклад, епоксидні смоли Peters PP2795 [2] і San-Ei Kagaku PHP-900 [3], є епоксидними системами, заповненими неорганічними речовинами, такими як частинки кераміки. Матеріали San-Ei відомі тим, що їхня СТЕ відповідає стандартним ламінатам, які використовують для ДП.

Перша, а для деяких конструкцій і єдина умова - однакова величина коефіцієнта СТЕ і ламінату, що використовується в даній ДП. Чому це важливо? Оскільки ДП піддається впливу - увімкнення/вимкнення, нагрівання/охолодження, - розширення і стиснення структур, що знаходяться поруч з отвором, викликає зміщення вузла контактного майданчика, що, в свою чергу, може призвести до виникнення напруги, а в найгіршому випадку - до розриву електричного ланцюга. Ця умова свідчить більше на користь вибору непровідних матеріалів, оскільки їхня СТЕ відповідає СТЕ ламінатів, а отже, забезпечує більшу надійність усієї конструкції. Тому сьогодні більш ніж у 90% продуктів використовуються непровідні матеріали - адже це простіше у виконанні та дешевше. Але виникає питання: чому або де може бути необхідно використовувати провідні епоксидні наповнювачі?

Провідні матеріали часто застосовуються для структур з тепловідвідними перехідними отворами. Тепловідвідні перехідні отвори - це отвори для відведення тепла від компонента, і, як показала практика, тепловідвідний наповнювач сам по собі приносить невелику користь, оскільки вся конструкція допомагає відводити тепло назовні від джерела. У корпусах BGA з великою кількістю контактів, які нагріваються в процесі роботи, використання провідних матеріалів може бути більш корисним. Інший спосіб - додавання тепловідвідних перехідних отворів у плоских корпусах SMD.

У старіших конструкціях часто застосовували провідний матеріал DuPont CB100, і можна сказати, що плати з ним уже пройшли перевірку часом.

Один міф, який необхідно розвіяти, полягає в тому, що провідні матеріали потрібні тільки для масивних структур з перехідними отворами, тому що дехто помилково вважає, що матеріал для заповнення необхідний, щоб закрити зверху стінки отвору, коли сформовано контактний майданчик. Це не той випадок. Виробники друкованих плат завжди пропускають затверділі/вирівняні, заповнені епоксидним матеріалом отвори через хімічне міднення, після чого йде електролітичне покриття, що ефективно "запечатує" отвір і готує його до фінішного покриття.

Необхідно зазначити, що для всіх цих структур з використанням перехідних отворів у контактній площадці потрібне безперервне нанесення мідного покриття (згідно з ІРС і специфікацією замовника) від циліндра отвору до поверхневої площадки, що забезпечує безшовну цілісність конструкції, що зі свого боку допомагає утримувати їх разом під час процесів розширення/стиснення, які виникають протягом життєвого циклу друкованої плати.

Таким чином, саме конструкція і призначення ДПІ визначають необхідність використання провідного або непровідного матеріалу для заливки перехідних отворів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Tatsuta AE3030 Features vs. CB100 : URL: <https://allenwoodsgroup.com/pdf/TATSUTA/AE3030.pdf> (дата звернення: 22.01.2025).
2. Via fillers of the series PP 2795 : URL: https://peters.de/wp-content/uploads/2024/06/pp2795_301036e_tr_001.pdf (дата звернення: 22.01.2025).
3. Permanent hole plugging ink. PHP900 series : URL: https://www.san-eikagaku.com/en/electron/product/permanent_hole_plugging_ink.html (дата звернення: 22.01.2025).

ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ

Борисенко Наталія Миколаївна
PhD, доцент кафедри фармацевтичних дисциплін

Черкаська медична академія

ВПЛИВ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗАМІСНИКІВ 2-[5-(ФУРАН-2-ІЛ)-4-ФЕНІЛ-4Н-1,2,4-ТРИАЗОЛ-3-ІЛТІО]-1-(4-ХЛОРФЕНІЛЕТАНОНУ) НА ПРОТИСУДОМНУ АКТИВНІСТЬ (ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ)

Хлорфенільний замісник є одним із структурних фрагментів, що може значно впливати на біологічну активність похідних 1,2,4-триазолу, включаючи їх протисудомні властивості.

Мета роботи. Дослідження змін фізико-хімічних властивостей при додаванні хлорфенільної групи до молекули 1,2,4-триазолу.

Матеріали та методи. Збір матеріалу відбувався з використанням загальнодоступних баз: PubMed (найбільша база даних з біомедичної літератури), Scopus (велика база даних, що охоплює наукові публікації з різних галузей), Web of Science (база даних, яка індексує наукові журнали та конференції), Google Scholar (пошукова система, спеціалізована на науковій літературі), ChemSpider (база даних хімічних сполук), а також оглядові статті, присвячені впливу замісників у ароматичних сполуках на їхню біологічну активність.

Результати. Наявність цього замісника зазвичай підвищує ліпофільність молекули, що сприяє кращій проникності через гематоенцефалічний бар'єр. Це важливий фактор для протисудомних препаратів, оскільки вони повинні досягати центральної нервової системи.

Хлорфенільна група може сприяти підвищенню спорідненості молекули до специфічних мішеней у центральної нервової системи, таких як ГАМК-рецептори або іонні канали, що регулюють збудливість нейронів.

Також хлорфенільні замісники можуть впливати на метаболічну стабільність молекули, що може продовжувати її активну дію або знижувати токсичність. Наявність хлорфенільної групи може впливати на розподіл електронної щільності в молекулі, що впливає на її здатність взаємодіяти з ферментами, рецепторами або іншими біологічними мішенями.

Хлорфенільна група може підвищувати зв'язування з рецепторами, що залучені у регуляцію судомної активності. Водночас, введення хлорованих похідних може збільшити ризик побічних ефектів через їхній вплив на печінкові ферменти.

У комбінації 1,2,4-триазол і хлорфенільний замісник можуть забезпечувати потужну синергічну дію, спрямовану на блокування надмірної нейронної активності. Однак така модифікація потребує ретельного вивчення, щоб збалансувати ефективність та безпеку молекули.

Висновки. Дослідження похідних 1,2,4-триазолу з хлорфенільним замісником демонструють, що ці структури часто проявляють високі протисудомні властивості, зокрема проти індукованих судом різного походження. У таких молекулах хлорфенільний замісник може оптимізувати профіль дії препарату, забезпечуючи збалансовану ефективність і безпеку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Парченко В. В. Синтез, фізико-хімічні та біологічні властивості похідних 1,2,4-триазол-3-тіону, які містять ядро фурану // Дис. ... к. фарм.н. – Київ. - 2006. – 207 с.
2. Danilchenko, D. M., Parchenko, V. V. Antimicrobial activity of new 5-(furan-2-yl)-4-amino-1,2,4-triazole-3-thiol derivatives // Zaporozhye Medical Journal. – 2017. – Vol. 19. – No 1. – P. 105–107. doi.org/10.14739/2310–1210. 2017.1.91735.
3. Bihdan, O. A., Parchenko, V. V. Some aspects of synthesis 3-(2-florphenyl)-6-R1-[1,2,4]triazol[3,4-b][1,3,4]thiadiazole and 3-(2-, 3-ftorphenyl)-6-R2-7H[1,2,4]triazolo[1,3,4]tiadiazines // Research Journal of Pharmaceutical Biological and Chemical Sciences. – 2018. – Vol. 9. – No 3. – P. 463–470.
4. Bihdan, O. A., Parchenko V. V. Physical-chemical properties of 5-(3-fluorophenyl)-4-amino-1,2,4-triazole-3-thiol S-derivatives // Current Issues in Pharmacy and Medicine: Science and Practice. – 2017. – Vol. 10 – No 2. – P. 135–140. doi.org/10.14739/2409–2932.2017.2.103517.
5. Karpun Y. O., Polishchuk N. M. Antimicrobial and antifungal activity of new 4-(5-((alkylthio)-4-R-4H-1,2,4-triazole-3-yl)thio)-1H-1,2,4-triazole-3-yl)pyridines. Current issues in pharmacy and medicine: science and practice 2020; 13(3). Available from: <http://pharmed.zsmu.edu.ua/article/view/216204>
6. Frolova Y, Kaplaushenko A, Yurii S, Romanina D, Morozova L. Investigation of the antimicrobial and antifungal activities of some 1,2,4-triazole derivatives. Ceska a Slovenska Farmacie: Casopis Ceske Farmaceuticke Spolecnosti a Slovenske Farmaceuticke Spolecnosti. 2022 ;71(4):151-160. PMID: 36208919.
7. Ogloblina, M. V., Bushueva, I. V., & Parchenko, V. V. (2022). Modern approaches to studying the antimicrobial and antifungal activities of new 1,2,4-triazole derivatives. Farmatsevychnyi Zhurnal, (3), 94-102. <https://doi.org/10.32352/0367-3057.3.22.11>
8. Zahra Kazeminejad, Mahrokh Marzi, Abolfazl Shiroudi, Seyed Amin Kouhpayeh, Mojtaba Farjam, Elham Zarenezhad, "Novel 1,2,4-Triazoles as Antifungal Agents", BioMed Research International, vol. 2022, Article ID 4584846, 39 pages, 2022. <https://doi.org/10.1155/2022/4584846>
9. Safonov A. A., Panasenko O. I. Synthesis, antimicrobial and antifungal activity of 3-(2-bromophenyl)-5-(alkylthio)-4-phenyl-4H-1,2,4-triazoles. Current issues in pharmacy and medicine: science and practice. 2022 Nov.15; 15(3): 35-40.

Гала Лілія Олексіївна
доктор фармацевтичних наук, професор
кафедри організації та економіки фармації
Рудь Алла Олегівна
здобувач вищої освіти, 5 курс

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

АНАЛІЗ СПЕКТРУ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПОСЛУГ У ВІТЧИЗНЯНИХ АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Основним завданням будь-якої аптеки, як закладу охорони здоров'я, є забезпечення лікарськими засобами (ЛЗ) та супутніми товарами населення, інших закладів охорони здоров'я, підприємств та організацій. Водночас, аптечні заклади можуть надавати й інші фармацевтичні послуги. Багато країн у світі, слідуючи рекомендаціям Спільної настанови Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та Міжнародної фармацевтичної федерації «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг», розробили свої національні стандарти якості та правила, котрі визначають вимоги до забезпечення фармацевтичної допомоги та надання фармацевтичних послуг [1, 2].

Мета роботи полягає в дослідженні фармацевтичних послуг, що надаються в аптечних закладах України.

ВООЗ окреслює 2 групи фармацевтичних послуг. Перша – основні (базові) – звичайні послуги, що надаються в усіх аптеках країни, а саме відпуск рецептурних і безрецептурних ЛЗ, консультування, пропаганда здорового способу життя, фармаконагляд. Друга група – професійні (додаткові) послуги (вакцинація, вимірювання артеріального тиску, рівня глюкози, ведення пацієнтів з хронічними хворобами тощо) [1].

За результатами анкетування фахівців аптечних закладів щодо їхньої професійної діяльності встановлено найбільш вагомі за пріоритетністю напрями Належної аптечної практики у роботі – отримання, зберігання й відпуск ЛЗ (59,6% респондентів); забезпечення ефективного ведення фармакотерапії (у т.ч. надання фармацевтичної опіки) (54,4%); надання інформації про ЛЗ на засадах доказової медицини (42,1%); функціонування вебсайту аптечної мережі (42,1%), тобто послуги спрямовані на відпуск ЛЗ та консультування відвідувачів, а в підсумку на отримання прибутку від діяльності. Такі напрями як забезпечення додаткових послуг (тестування, вимірювання артеріального тиску), участь у профілактичних заходах зі зміцнення здоров'я, утилізація ЛЗ і медичних виробів є менш пріоритетними для фармацевтичних працівників.

Серед додаткових послуг найбільш поширеними в вітчизняних аптеках, за даними респондентів, є оформлення й резервування онлайн-замовлень (86,0%), вимірювання тиску (71,9), а також проведення консультацій із лікувальної косметики (49,1%) та здорового харчування (10,5%), зважаючи на зростання частки категорій «Косметика» та «Дієтичні добавки» в «аптечному кошику» як у грошовому, так і в натуральному виразі.

59,6% респондентів підтверджують використання в щоденній практиці протоколів фармацевта при безрецептурному відпуску ЛЗ, а серед причин, котрі не дозволяють

належним чином дотримуватися алгоритму здійснення фармацевтичної опіки зазначають серед основного нестачу часу при обслуговуванні відвідувачів (фінансова залежність від кількості клієнтів) (78,9%), відсутність інтересу та уваги з боку відвідувачів аптеки (52,6%) та небажання пацієнта говорити про власне здоров'я при оточуючих (50,9%).

Отже, в аптеках України професійна діяльність фармацевта передбачає забезпечення базових фармацевтичних послуг, спрямованих на відпуск ЛЗ і супутніх товарів та інформаційний супровід для ефективного й безпечного лікування. Проте більшість додаткових послуг не реалізовані на практиці та потребують упровадження програм відшкодування витрат аптечного закладу за їх надання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбунова К. Не відпуском ліків єдиним. Які фармацевтичні послуги надають європейські аптеки? Щотижневик АПТЕКА. № 40 (1411). URL: <https://www.apteka.ua/article/677292>
2. Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг (Спільна настанова МФФ/ВООЗ з НАП). 2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/897_009#n2

Гала Лілія Олексіївна
доктор фармацевтичних наук, професор
кафедри організації та економіки фармації
Юречко Анастасія Юрївна
здобувач вищої освіти, 5 курс

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА СТАН УТИЛІЗАЦІЇ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ВІДХОДІВ В АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Щорічно у світі збільшується обсяг споживання лікарських засобів (ЛЗ) та продуктів їх метаболізму, що призводить до забруднення навколишнього природного середовища. Тому важливою є безпечна утилізація фармацевтичних відходів, оскільки їх накопичення та неправильне знищення чинять негативний вплив на здоров'я людини та стан довкілля. За даними літератури, у питній воді, ґрунті, стічних водах виявлено понад 700 різних активних фармацевтичних інгредієнтів. Дотримання суворих екологічних норм нині розглядається як одна з умов доступу на фармацевтичний ринок Європейського Союзу.

Мета роботи полягає в дослідженні підходів до утилізації фармацевтичних відходів в Україні та ролі аптек у цьому процесі.

Аналіз законодавчих та нормативно-правових документів щодо управління відходами в Україні свідчить, що медичні та фармацевтичні відходи належать до категорії небезпечних. Законом України «Про управління відходами» (2022 р.) розпочато трансформування системи управління небезпечними відходами до європейських правил, що суттєво підвищило вимоги до учасників ринку. Встановлено, що Перелік чинних ліцензіатів для провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами на сьогодні включає 12 суб'єктів, що мають право на діяльність з управління групою фармацевтичних відходів [1, 2].

За результатами анкетування фахівців аптечних закладів встановлено, що лише 41,7% респондентів у змозі назвати номер наказу, що регламентує Правила проведення утилізації та знищення ЛЗ (наказ МОЗ України від 24.04.2015 р. № 242) [3]. Тільки 20,8% респондентів наголошують на наявності в аптечній мережі договору з компанією, що має ліцензію на знищення небезпечних відходів, а 29,2% фахівців підтверджують, що практикують методи знищення ЛЗ, які не відповідають сучасним принципам «зеленої фармації». 66,7% респондентів зазначають, що вони несуть фінансові витрати на покриття збитків за протерміновані ЛЗ. Серед необхідних заходів для запровадження в нашій країні принципів належного поводження з фармацевтичними відходами респонденти виділяють наступні: запровадження механізму збору просрочених препаратів від населення (75,0% опитаних), підвищення обізнаності населення щодо безпеки фармацевтичних відходів (62,5%), активна участь аптеки у зборі протермінованих ліків від населення та підвищення відповідальності керівництва аптечного закладу (по 50,0%).

Проте є і позитивний приклад. З 1 листопада 2023 р. стартувала програма «Ліки утилізує – планету рятує» – спільний пілотний проєкт фармацевтичної компанії «Фармак» та мережі «Аптека Доброго Дня» (30 аптек), за допомогою якого жителі столиці мають можливість здати протерміновані ЛЗ для знищення. Усі зібрані препарати безпечно утилізуються шляхом спеціалізованого високотемпературного спалювання, яке забезпечує уповноважена ліцензована підрядна організація.

Таким чином, невідкладним завданням держави на сьогодні є створення та забезпечення ефективного функціонування загальнонаціональної системи запобігання утворенню, збирання, переробки й утилізації відходів, їх знешкодження і екологічно безпечного видалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
2. Екосистема. Реєстр ліцензіатів з управління небезпечними відходами. URL: <https://eco.gov.ua/>
3. Про затвердження Правил утилізації та знищення лікарських засобів: наказ МОЗ України від 24.04.2015 р. № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0550-15#Text>

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ

Макушинський О.М.

викладач вищої категорії

Дацюк І.В.

керівник кафедри фізичного виховання

викладач-методист

Батюк О.Л.

викладач – методист

*Володимир-Волинський фаховий коледж
м. Володимир-Волинський, Волинська область*

ЗНАЧЕННЯ І ПРІОРИТЕТНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Повномасштабна російська агресія так чи інакше вплинула на всі сфери життя нашої держави, і спорт, як професійний, так і масовий, не став виключенням. Усі роки незалежності вустами спортсменів, тренерів, представників різноманітних федерацій і навіть спортивних чиновників регулярно озвучувалися тези, що ця сфера фінансується недостатньо, спортивна інфраструктура занепадає, атлети не мають належних умов для тренувань, а відповідно не демонструють хороших результатів.

З початку повномасштабного вторгнення постраждало багато спортивних об'єктів, з яких чимала кількість повністю або частково знищені. Усе більше спортсменів змушені багато часу проводити за кордоном, щоб нормально готуватися до змагань та відновлюватися після них. Та, попри усі труднощі українські спортсмени все одно радують вболівальників перемогами та призовими місцями на престижних змаганнях.

Спорт і фізична культура є органічною складовою національної економічної системи, об'єктом державного регулювання, фундаментом культурної політики держави.

Як складова частина суспільного життя, спорт може існувати тільки в тісному взаємозв'язку зі всією політико-економічною системою суспільства.

У сучасному світі зростає усвідомлення ролі спорту як фактору вдосконалення природи людини і суспільства. Здоровий спосіб життя в цілому, фізична культура і спорт, зокрема, стають соціальним феноменом, об'єднуючою силою і національною ідеєю, що сприяє розвитку сильної держави і здорового суспільства. В умовах збройної агресії та повномасштабних військових дій Україна прагне формувати дієву політику, спрямовану на виховання здорової, сильної нації. Здорова нація - сильна держава.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» фізична культура та спорт визначені як пріоритетні напрями гуманітарної політики держави.

Забезпечення ефективності та результативності діяльності у галузі фізичної культури та спорту віднесено до основних завдань державної політики України, успішна реалізація якої потребує комплексної взаємодії міської ради, комунальних спортивних закладів з громадськими та спортивними організаціями й структурами.

Згідно з ст.47 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» фінансування розвитку фізичної культури і спорту здійснюється відповідно до цього Закону та інших нормативно-правових актів за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

Говорячи про спорт, слід розділяти спорт вищих досягнень і масовий спорт. Два ці напрями відповідають державним запитам і замовленням – на престиж нації і на здоров'я нації, відповідно.

Престиж нації – це зміцнення авторитету країни на міжнародній арені завдяки успіхам її спортсменів. Це маркер упізнання позитивної ідентифікації України у світі: яскраві того приклади – Андрій Шевченко, брати Клички, Ярослава Магучіх, Олександр Усик та інші герої спорту. Коли українські спортсмени стоять на п'єдесталах великих змагань, коли піднімається наш прапор і звучить наш гімн, ми відчуваємо гордість за свою країну й утримуємо потужний заряд позитивних емоцій та натхнення. Але, всі ми розуміємо: щоб з рештою зійти на п'єдестал пошани, необхідно з юних років довго та наполегливо тренуватися. Тому в нинішніх умовах підтримка та розвиток дитячого спорту в Україні є критично важливим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Подкидишев З. Дитячий спорт в Україні під час війни
2. Качуровський Д. Спорт в Україні – перспективи, можливості, смисли
3. Смоляр І. Е. Спорт: економіка, політика, культура
4. Інтернет - джерела

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Ковальчук Оксана Ярославівна

к. філол. н., доцент

Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу

Мельничук Тетяна Степанівна

студентка

Інституту гуманітарної підготовки та
державного управління

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ СКЛАДНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА «ЛЮДИНА І ЗБРОЯ» ТА ЕРНЕСТА ГЕМІНГВЕЯ « A FAREWELL TO ARMS»)

Структура складних слів в українській та англійській мовах має важливе значення для розуміння мовного вираження. Її зіставлення не лише сприяє ширшому розумінню мовних структур, а також глибшому розумінню культурних нюансів, закладених у цих мовах. Лінгвістів завжди цікавили складні слова як важлива частина мови, адже процес творення нових слів є безперервним і потребує аналізу та узагальнення, здійснених на сучасному лексичному матеріалі.

Мета нашого дослідження – зіставити особливості вживання складних слів, вжитих у сучасних художніх творах, а саме «Людина і Зброя» О. Гончара та «A Farewell to Arms» Е. Гемінгвея.

Словоскладання – це поєднання двох або більше слів в одне. Такі слова, як правило, пишуться або разом або через дефіс. У результаті такого з'єднання утворюються складні слова або композити, що функціонують граматично і семантично як одне слово. Д. Крістіанто виявив два типи словотвірних процесів при утворенні англійських складних слів: ендоцентричне основокладання та екзоцентричне основокладання. Ендоцентричне словосполучення складається з головної частини і залежної (або кількох залежних), де значення семантичної головної частини є гіпонімом значення всього словосполучення (значення яких може ідентифікуватися із значенням одного з компонентів): *bookselling, baby-sitting*. Екзоцентричні сполуки позначають щось, що не є підкласом жодного з елементів у сполуці, тобто вони не є гіпонімами жодного з їхніх елементів (*переклад наш – О. К., Т. М.*) [4, с.32]. Іншими словами, значення складного слова лежить поза межами значень складників: *scarecrow, daredevil*.

Українська мова має багатий набір правил написання складних слів, що визначаються граматичними категоріями та частинами слова. Англійська мова демонструє більшу гнучкість у поєднанні компонентів для створення нових слів у різних лексичних категоріях (іменники, дієслова, прикметники) [1, с.49].

Для аналізу структури складних слів в англійській мові обрано роман Е. Гемінгвея «A Farewell To Arms» з використанням методу суцільної вибірки. За основу взято класифікацію, запропоновану Д. А. Поповою та Є. В. Седлар, які виокремлюють:

а) складні слова, що містять прості основи: *flannel mouth* (людина, яка полюбляє лихословити);

б) складні слова, у яких є хоча б один похідний елемент: *booz-fighter* (пияк);

в) складні слова, у яких хоча б один із елементів є скороченням: *V-day* (*Victory day*), *H-bag* (*handbag*);

г) складні слова, один із елементів яких є складною основою: *classroom-window* (вікно подвійної ширини з двома фрамугами внизу) [3, с.39].

Розглянемо приклади ендоцентричного словосполучення: *searchlights* [5, с. 111], *brickyard* [5, с. 60], *dressing-station* [5, с. 60], *stretcher-bearers* [5, с. 79], *englishman* [5, с. 80], *toothbrush* [5, с. 169]. У романі трапляється і екзоцентричне словоскладання: *auto-ambulance* [5, с. 58], *corkscrew* [5, с. 74], *hog-butcher* [5, с. 74], *foul-mouthed* [5, с. 76], *brown-faced* [5, с. 76], *mechanico-therapy* [5, с. 76].

Часто застосовується юктапозиція – поєднання двох слів або словоформ в одному складному слові, наприклад: *countrymen* [5, с. 15], *earshot* [5, с. 19], *billposters* [5, с. 50], *farmhouse* [5, с. 96], *daylight* [5, с. 17].

Складні слова містять прості основи: *firefly* [5, с. 57], *raincoat* [5, с. 68], *steamboat* [5, с. 68], *waterfall* [5, с. 69], *nightfall* [5, с. 59], *sunset* [5, с. 70], *daybreak* [5, с. 89], або ж один із елементів є складною основою: *footpath-sign* [5, с. 35], *sleeping-bag* [5, с. 40], *running-shoes* [5, с. 49]. Складних слів, у яких хоча б один із елементів є скороченням, у цьому романі обмаль: *A-bomb* [5, с. 72], *G-night* [5, с. 80].

Виявлено три лексичні категорії, що виникли в результаті процесу складання, а саме: категорію складного іменника, категорію складного дієслова та категорію складного прикметника. У романі часто вживаються складні іменники. Якщо головною частиною складного слова є іменник, до нього можуть приєднуватися різні частини мови, такі як іменник, дієслово, прикметник та прийменник. Розглянемо приклади: 1) головна частина складного слова іменник і друга частина також іменник: *daylight* [5, с. 184], *signboard* [5, с. 191], *billposter* [5, с. 195], *farmhouse* [5, с. 196], *railroad* [5, с. 267], *warfare* [5, с. 80], *grandmother* [5, с. 272], *ice-bucket* [5, с. 276], *war-time* [5, с. 275], *airplane* [5, с. 236], *headache* [5, с. 94]; 2) поєднання іменника з дієсловом: *turntable* [5, с. 97], *runway* [5, с. 68], *swimsuit* [5, с. 76]; 3) поєднання іменника з прикметником: *middle-class* [5, с. 276], *last-minute* [5, с. 87], *long-distance* [5, с. 179], *greenhouse* [5, с. 58], *highway* [5, с. 90], *full moon* [5, с. 190], *bad-boy* [5, с. 78]; 4) поєднання іменника з прийменником: *underground* [5, с. 57], *bycatch* [5, с. 130].

Складні дієслова використовуються рідко, при цьому головна частина складного дієслова може поєднуватися з іменником: *rainfall* [5, с. 48], *haircut* [5, с. 88], *jailbreak* [5, с. 69] або прикметником: *fullback* [5, с. 89], *dry-clean* [5, с. 110].

Складні прикметники також відіграють важливу роль у творі. Наприклад, головною частиною складного слова є прикметник, до якого приєднуються такі частини мови як іменник (*ice-cold* [5, с. 70], *skyblue* [5, с. 57], *sugar-free* [5, с. 65], *world-famous* [5, с. 158], *lifelong* [5, с. 78], *nationwide* [5, с. 169]), прикметник (*dark-blue* [5, с. 67], *cold-blooded* [5, с. 100], *full-time* [5, с. 96]) або прийменник.

Для аналізу структури складних слів в українській мові у романі О. Гончара «Людина і зброя» використано метод суцільної вибірки.

Юкстапозицію автор використовує рідко: *фабрика-кухня* [2, с.9], *терорист-приятель* [2, с.9], *пані-мадам* [3, с. 17], *генерал-полковник* [2, с. 45], *технік-механік* [2, с. 57], *хлопці-волонтери* [2, с. 45]. Виявлено приклади зрощення (*лісопарк* [2, с. 6], *дрібнокалібер* [2, с. 11], *важкодум* [2, с. 15], *кривоніжка* [2, с. 58], *легкодух* [2, с. 66], *залізобетон* [2, с. 16]), а також редуплікації (*недовір'я - недовір'я* [2, с. 15], *митий-перемитий* [2, с. 21], *низько-низько* [2, с. 24], *сила-силенна* [2, с. 20], *засмучена-засмучена* [2, с. 57], *сильно-сильно* [2, с. 60], *дівчата-кондукторки* [2, с. 156]). Інший спосіб творення складних слів – використання голосних / приголосних звуків як з'єднувальних елементів: *зорепад* [2, с. 87], *водогін* [2, с. 56], *чорнозем* [2, с. 98].

В українській мові найбільш поширеними серед складних слів є іменники, прикметники, прислівники, дієслова. Іменники утворюються поєднанням основ прикметника та іменника (*жовтоцвіт* [2, с. 26], *високогір'я* [2, с. 40], *червонопірка* [2, с. 41]), числівникової основи з іменниковою (*двобій* [2, с. 140], *століття* [2, с. 155], *п'ятирічка* [2, с. 155]), а також за допомогою частин *пів-, напів-, полу-* (*напіврозпад* [2, с. 162], *півтемрява* [2, с. 175], *півкуля* [2, с. 185], *півхлібини* [2, с. 186], *полустанок* [2, с. 121]).

Крім того, трапляються іменники, пов'язані з інтернаціональною лексикою й термінологією, в яких другою складовою частиною є такі елементи: *етнографія* [2, с. 160], *фотографія* [2, с. 27], *філолог* [2, с. 16], *хронологія* [2, с. 24], *кілометр* [2, с. 198], *сантиметр* [2, с. 74]. Вживаються також іменники, в яких перше слово підкреслює прикмету чи особливість предмета, що передається другим словом: *плац-накидка* [2, с. 85], *жінки-солдатки* [2, с. 112].

Автор використовує складні прикметники, які утворюються сполученням основ прикметника й іменника (*легкоатлетичний* [2, с. 91], *сільськогосподарський* [2, с. 77]), прислівника і прикметника (*багатотонний* [2, с. 165], *багатозначний* [2, с. 84], *багатослівний* [2, с. 44]), числівника й іменника (*семиразовий* [2, с. 14]). Окремі складні прикметники утворено від двох або трьох прикметникових основ: *культурно-технічний* [2, с. 35], *суспільно-політичний* [2, с. 56]. Також виявлено прикметники, що позначають відтінки й поєднання кольорів: *червоно-багровий* [2, с. 99], *багрово-бурий* [2, с. 127], *темно-багровий* [2, с. 112], *сіро-голубий* [2, с. 156] та містять основи іншомовного походження: *історико-культурний* [2, с. 67].

Складні прислівники утворено із двох прислівників, зі службовими словами між ними або без них: *де-не-де* [2, с. 136], *віч-на-віч* [2, с. 157], *сяк-так* [2, с. 63], *пліч-о-пліч* [2, с. 76], *хоч-не-хоч* [2, с. 80], *як-не-як* [2, с. 68]. Складних дієслів в українському творі не виявлено.

Проаналізувавши складні слова в українському та англійському творах, спробуємо визначити їх аломорфні та ізоморфні риси. Найчастіше складним словом в обох мовах виступають іменники та прикметники. В англійській мові складний іменник становить 50 % кількості складних слів, складний прикметник – 35 %. Найменше використовуються складні дієслова, всього лиш 15 %. В українській мові складні іменники становлять 60 %, складні прикметники – 26 %, складні прислівники – 14 %, складних дієслів не виявлено.

В українському творі автор вживає юкстапозицію (22 %), зрощення (30 %), редуплікацію (22 %), голосні / приголосні звуки як з'єднувальні елементи (13%). В англійському творі застосовуються юкстапозиція (14 %), складні слова, що містять прості основи (15%), складні слова, у яких хоча б один із елементів є скороченням (8 %),

складні слова, один із елементів яких є складною основою (12 %). Ендоцентричні та екзоцентричні англійські словосполучення становлять однакову кількість (23 %).

Обидва автори застосовують юкстапозицію у своїх романах. Відмінною ознакою англійського твору є вживання ендоцентричних та екзоцентричних словосполучень. В українському творі наявні випадки зрощення та редуплікації, яких не знаходимо в англійському тексті.

Отже, слова, утворені шляхом складання коренів чи основ, є важливою частиною англійської та української мов. Порівняння процесу словоскладання у досліджуваних мовах розкриває як подібності, так і відмінності у їх структурних особливостях, що допомагає краще зрозуміти природу та функціонування складних слів. Обидві мови використовують складні слова, але методи їх формування різняться. В англійській мові складні слова переважно трапляються серед іменників, прикметників і дієслів, тоді як в українській мові це здебільшого іменники, прикметники та прислівники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голуб О., Бондаренко О. Висвітлення особливостей словоскладання в англійській та українській мовах. *Мовознавчий вісник*. 2013. № 2 (13). С. 47 – 56.
2. Гончар О. Людина і Зброя. Київ: Бібліотека Україномовної Літератури, 2017. 257 с.
3. Попова Д. А., Седлар Є. В. Специфіка основоскладання в контексті словотвірної номінації сучасної англійської та української мов. Рівне: Ранок, 2017. С. 37 – 45.
4. Christiano D. Compound words in English. *A Journal on Language and Language Teaching*. 2020. №1. P. 27 – 36.
5. Hemingway E. *A Farewell To Arms*. New York: Charles Scribner's Sons, 1929. 374 p.

Ковальчук О.Я.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу

*Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу*

Штаєр Н.-М.,
студентка IV курсу

Інституту гуманітарної підготовки та державного управління

МЕТОДОЛОГІЯ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ ВВС)

Проблеми термінології сьогодні є одними з найактуальніших питань перекладознавства та лінгвістики. Політичні терміни англомовних джерел, зокрема таких авторитетних як ВВС, слугують не лише інструментом передачі інформації, але й засобом впливу на громадську думку. Перекладачі, працюючи з політичними текстами, стикаються з багатьма викликами, пов'язаними з точністю, стилістичними нюансами та культурними аспектами, що можуть змінювати смислове навантаження термінів.

Перекладацький аналіз є ключовим етапом у процесі перекладу, особливо коли йдеться про відтворення політичних термінів. Основною метою будь-якого перекладу є забезпечення його адекватності, яка передбачає повне відтворення смислового змісту [1]. Для досягнення адекватного перекладу перекладач повинен провести комплексний аналіз тексту, що включає вивчення його контексту, жанру, стилістичних особливостей, а також культурних і прагматичних аспектів.

Стрімкий розвиток політичних подій у світі призводить до появи нових термінів, тому перед перекладачами постає завдання зробити правильний переклад, зберігаючи основний сенс терміна. Для цього на допомогу приходять перекладацькі трансформації, які поділяються на лексичні, граматичні та лексико-граматичні. До лексичних трансформацій відносять транскодування, конкретизацію, генералізацію, модуляцію та калькування. До граматичних трансформацій входять членування, об'єднання, переставлення, додавання, антонімічний переклад та описовий переклад. Також виокремлюють таку трансформацію, як контекстуальна заміна, що поєднує елементи та принципи як лексичних, так і граматичних трансформацій [2].

Переклад політичної термінології є складним та відповідальним завданням, що потребує врахування багатьох аспектів. Перекладач повинен володіти інструментами для адаптації термінів, які ще не мають відповідників, і забезпечити адекватне відображення змісту в мові перекладу. Проведення перекладацького аналізу та використання перекладацьких трансформацій є основою для досягнення адекватного перекладу.

Серед проаналізованих 100 політичних термінів ми виокремили застосування наступних перекладацьких трансформацій:

1. Калькування, яке передбачає передачу не звукової форми, а структурного складу слова. При цьому складові частини слова (морфеми) або фрази (лексеми) перекладаються за допомогою відповідників у мові перекладу [2]. Наприклад: *presidential campaign* - президентська кампанія; *presidential election* - президентські вибори; *political points* - політичні бали; *Republican rival* - республіканський суперник; *autocratic regimes* - автократичні режими; *military budgets* - військові бюджети та інші.

2. Описовий переклад, який полягає в заміні лексичної одиниці іншомовного тексту словосполученням, що пояснює або описує її значення [2]. Наприклад: *re-election bid* - переобрання на другий термін; *spending targets* - зобов'язання щодо витрат; *major power confrontation* - велике силове протистояння; *big-power competition* - конкуренція між великими державами; *The Republican White House nominee* - республіканський кандидат у президенти; *the voting population* - населення, яке бере участь у голосуванні та інші.

3. Конкретизація – це процес, у рамках якого одиниця з більш загальним, абстрактним змістом передається в мові перекладу через одиницю з конкретнішим значенням [2]. Наприклад: *international actor* - міжнародний гравець; *Democratic National Convention* - Національний з'їзд Демократичної партії; *in matters of peace and security* - у питаннях миру і безпеки; *moral high ground* - моральна перевага; *grant funding* - грантове фінансування; *polling numbers* - рейтинги; *middle powers* - середні держави та інші.

4. Переставлення – зміна порядку мовних елементів у тексті перекладу порівняно з оригінальним текстом [2]. Наприклад: *presidential candidate* - кандидат у президенти; *Guild's leadership* - керівництво Гільдії; *aid packages* - пакети допомоги; *Abraham Accords* - Угоди Абрахама; *US Vice-President* - віце-президент США; *election day* - день виборів та інші.

5. Транскодування – спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу [2]. Наприклад: *Democrats* - демократи; *campaign* - кампанія; *alliances* - альянси; *Nato* - НАТО; *Senate* - Сенат; *administration* - адміністрація; *president* - президент та інші.

6. Контекстуальна заміна – це тип трансформації, коли перекладним еквівалентом стає слово чи словосполучення, що не є словниковим відповідником, а обирається з урахуванням контекстуального значення та мовних норм і традицій мови перекладу [2]. Наприклад: *multiple powers* - багато держав; *Democratic counterparts* - колеги-демократи; *the House* - Палата представників; *Polling companies* - виборчі кампанії; *back seat* - задній план; *middle powers* - середні держави; *swing* - турне та інші.

Для кращого розуміння частоти вживання різних засобів перекладу пропонуємо розглянути діаграму. На ній представлено у відсотковому співвідношенні кількість політичних термінів, які були перекладені відповідним засобом.

Проведений аналіз засвідчує, що при перекладі політичної термінології найчастіше використовувались такі трансформації: калькування, описовий переклад, конкретизація та переставлення. Транскодування та контекстуальна заміна використовувались порівняно рідше.

З огляду на зростання ролі автоматизованих технологій, машинний переклад став невід'ємним інструментом для розповсюдження новин і аналізу глобальних подій. Важливо розуміти, наскільки точно та якісно такі інструменти здатні передавати смисл і тон текстів, зокрема політичних, що часто містять складні терміни, культурні відсилки та специфічну лексику.

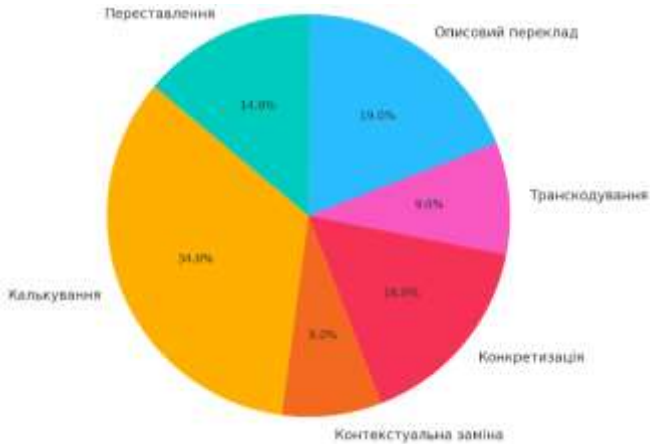

Рисунок 1.1 – частота вживання засобів перекладу політичних термінів

Ми провели порівняльний аналіз перекладів політичного тексту статті BBC, виконаних трьома популярними системами машинного перекладу: DeepL, Google Translate та Chat GPT. Ці інструменти набули популярності завдяки своїй доступності, точності та здатності обробляти великий обсяг тексту за короткий час. Кожен з них має свої особливості та сильні сторони, що робить їх корисними для різних завдань – від швидкого перекладу повсякденних текстів до аналізу складних спеціалізованих документів. Основна мета аналізу полягала у виявленні сильних і слабких сторін кожної системи, а також у визначенні характерних помилок і стратегій перекладу.

Ми виявили, що за структурою всі три переклади здебільшого зберігають основні змістові блоки оригінальної статті, але відрізняються підходами до передачі деяких фраз і термінів. Наприклад, DeepL і Google Translate мають тенденцію до дослівного перекладу, що іноді спричиняє неточності в передачі складних ідіоматичних виразів чи специфічних політичних термінів. Chat GPT, у свою чергу, часто використовує більш природні формулювання, але при цьому допускає вільний переклад, що не завжди точно передає оригінальне значення термінів. До прикладу, у перекладі фрагмента речення (*Joe Biden*) *endorsed Vice-President Kamala Harris* спостерігаємо одну суттєву відмінність. DeepL та Google Translate переклали як *підтримав віцепрезидента Камалу Гарріс*. Chat GPT переклав фразу як *підтримав віце-президентку Камалу Гарріс*. DeepL та Google Translate правильно написали частку *віце-*, відповідно до нових правил української мови, проте не використали фемінітив. Chat GPT, у свою чергу, використав фемінітив *віце-президентка*, але не врахував правильного написання цієї частки згідно із правилами.

Тому щодо граматики й орфографії, жоден із перекладів не містить грубих граматичних чи орфографічних помилок, проте в кожному є стилістичні недоліки, зумовлені особливостями автоматичного перекладу. Найбільш коротким є переклад від Chat GPT, що досягається через спрощення деяких виразів. Найдовшим є переклад Google Translate, який іноді додає зайві уточнення чи слова, що робить текст більш громіздким. DeepL займає проміжну позицію, зберігаючи певний баланс між лаконічністю та точністю.

Найбільш точними, з огляду на передачу змісту та стилю, є переклади від DeepL та Chat GPT. У них немає значних змістових помилок, хоча іноді були неточні варіанти для фраз та термінів. Google Translate також справляється із завданням досить добре, однак часом формулювання є менш природними, а дослівний переклад призводить до деяких розбіжностей в значенні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балахтар В., Балахтар К. Адекватність та еквівалентність перекладу. Спецпроект: аналіз наукових досліджень : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 30–31 травня 2011 р. Буковина : БДФА, 2011. URL: <http://surl.li/aybask> (дата звернення: 17.10.2024).
2. Білозерська Л.П., Возненко Н.В., Радецька С.В. Термінологія та переклад. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.
3. Home - BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news> (date of access: 12.12.2024).

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

*Shekhovtsova- Burianova Viktoriia ,
Assistant department of philosophy and
international communication of the National
University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
kata 6197@gmail.com*

CHALLENGES AND THREATS TO NATIONAL AND REGIONAL IDENTITY FOR UKRAINE

In modern times, the preservation of national identities has become extremely relevant for many states, especially those undergoing socio-economic and political transformations. For Ukraine, this issue has acquired particular importance due to the impacts of globalization, migration, and the consequences of the Russian-Ukrainian war. As M. Holovatyi notes, national identity is a crucial factor in preserving statehood, and its strengthening ensures societal development in the face of global challenges [2, p. 125]. These challenges not only shape new sociocultural realities but also threaten the preservation of traditional culture, language, and societal integrity.

Globalization opens new opportunities for economic development and cultural exchange; however, its impact on national culture is often destructive. Ukraine faces challenges such as the displacement of traditional cultures by pervasive Western pop culture, as well as a decline in the prestige of the Ukrainian language amid the dominance of Russian and English. As O. Hnatiuk claims, globalization poses a challenge to the cultural uniqueness of states, necessitating robust measures to protect national identity [1, p. 88].

Another significant challenge is migration. The war in Ukraine has triggered large-scale movements of people both within and beyond the country's borders. Internal migration has reshaped the ethnocultural landscape of many regions, creating new challenges for integrating displaced persons into local communities. External migration, in turn, exacerbates the problem of intellectual potential outflow and raises concerns about the diaspora's connection to the homeland and the preservation of national identity abroad. As T. Pakhomova emphasizes, migration processes caused by the war require not only resource allocation but also cultural adaptations for displaced persons to prevent societal disintegration [5, p. 67].

The Russian-Ukrainian war, despite its tragic consequences, has become a significant factor in fostering patriotic sentiments and national consciousness. It has contributed to societal consolidation around the ideas of independence and heightened attention to cultural heritage, which often comes under threat due to ongoing hostilities.

The preservation of national and regional identity is one of the most critical tasks for modern Ukraine. A key aspect of this effort involves supporting national culture. This includes financing cultural projects, restoring historical landmarks, organizing festivals, and promoting traditional arts. Ukrainian culture serves as a powerful factor in societal consolidation. As O. Hnatiuk notes, culture acts as an essential resource in restoring national self-awareness after periods of cultural oppression [1, p. 89].

Promoting the Ukrainian language is another crucial direction. The state must create conditions for the widespread use of the language in media, business, and daily life, as well as provide opportunities for its study, particularly for internally displaced persons and foreigners.

Migration, particularly internal migration caused by the war, requires attention in the context of integrating displaced persons. Providing housing, social adaptation, and psychological support will aid their inclusion into new communities and strengthen social cohesion.

The Ukrainian diaspora also plays an essential role in preserving national identity. Engaging the diaspora in cultural and social projects, organizing educational programs for Ukrainians abroad, and supporting international initiatives will help maintain ties with the homeland and promote Ukrainian culture worldwide.

Preserving national and regional identity is not only a cultural necessity but also a strategic priority that ensures societal unity and strengthens Ukraine's position on the international stage. Only through systemic measures and collective efforts can the successful development of the Ukrainian nation be achieved amid modern challenges.

In conclusion, the challenges of globalization, migration, and war significantly influence the processes of forming national and regional identity in Ukraine. Overcoming these challenges requires a comprehensive, society-oriented approach, emphasizing the preservation of cultural uniqueness and the development of strategies for national self-identification.

REFERENCES

1. Hnatiuk O. National Identity in the Modern Age Globalization. Kyiv : Lybid, 2017. 120 p.
2. Holovaty M. Sociocultural aspects national Identity. Kyiv : Znannia, 2018. 144 p.
3. Kresina I. Educational policy Ukraine in formation national consciousness. Kyiv: NAS of Ukraine, 2019. 64 p.
4. Masenko L. Language and Nation : Linguistic identity Ukrainians in the 21st century. Kyiv: Spirit and Letter, 2020. 128 p.
5. Pakhomova T. Migration in conditions wars : challenges and opportunities. Kharkiv: Publishing house «Morning», 2021. 96 p.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

*Конончук Богдана Ростиславівна
здобувачка освітнього ступеня бакалавра
юридичного факультету*

*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

МОДЕЛІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ КОНСТИТУЦІЇ

З появою і прийняттям конституції виникає потреба забезпечення її статусу Основного закону, як закону, що має вищу юридичну силу та закону з підвищеним ступенем стабільності. Однак, говорячи про стабільність конституції, треба пам'ятати, що конституція - явище історичне, яке постійно розвивається і потребує удосконалення, тому мова йде про стабільність у певний історичний період існування суспільства і держави, тобто, за словами Г.Сллінека: "Основні закони, як і всі інші, з невідворотною необхідністю втягнуті у потік історичних явищ" [1].

Проте, оскільки порушення специфічного статусу конституції може призвести до руйнування правової системи, а також спричинити кризу політичної системи держави, це привело до ідеї створення у державі системи заходів правового характеру, змісту, спрямованих на збереження непорушності та припинення порушень Основного закону.

У цілому метою охорони конституції є забезпечення її верховенства і стабільності, дотримання принципу розподілу влад та захист передбачених конституцією прав людини.

Як видається, завдання у справі охорони Конституції здійснюються у таких напрямках:

- правова охорона конституції як основного закону, наділеного найвищою юридичною силою;
- правова охорона діючого порядку організації і здійснення державної влади;
- правова охорона взаємовідносини між державою та особою [1].

Оскільки завдання у справі охорони конституції реалізуються за допомогою певних засобів, гарантій, які створюватимуть систему взаємодіючих і взаємопов'язаних елементів, то відповідно виконання завдання щодо охорони Конституції є неможливе без з'ясування сутності поняття правової охорони конституції як правової категорії та системи правової охорони конституції.

У вузькому розумінні правова охорона конституції розглядається як сукупність засобів, гарантій щодо забезпечення юридичної дії конституції [2], при цьому такі засоби чи гарантії, на наш погляд, за змістом і формою є конституційно-правовими, оскільки інші юридичні засоби є елементами охорони Конституції у широкому розумінні. Деякі автори пов'язують охорону конституції із створенням необхідних умов, розвитком відповідних гарантій, удосконаленням державно-правових засобів і методів забезпечення дії конституційних норм [2].

Щодо визначеності елементів системи правової охорони конституції, то в цьому випадку міркування вчених також розбіжні. Єдиною і незмінною є думка про те, що елементами системи правової охорони конституції є конституційний контроль та

особливий порядок внесення змін і доповнень до Конституції (О.О.Белкін, В.В.Лазарєв, В.Ф.Мелащенко, Ж.І.Овсепян, Ю.А.Юдін).

Враховуючи те, що права охорона конституції розглядається у широкому та вузькому розумінні, те, що права охорона Основного закону – це сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів, реалізація яких забезпечує його верховенство і стабільність, а також той факт, що охорона конституції здійснюється у сфері правотворчості і у сфері дотримання правових норм за допомогою правових засобів з метою попередження порушень Конституції та їх усунення і припинення, пропонуємо таке визначення поняття правової охорони конституції: права охорона конституції – це система загальносоціальних заходів та спеціальноюридичних гарантій, які діють у сфері правотворчості і у сфері дотримання правових норм, за допомогою яких забезпечується відносна стабільність Основного закону та припиняються і усуваються його порушення.

Німецький конституціоналіст Т.Маунц зазначав, що предметом охорони конституції є не держава взагалі, а особлива форма держави, яка встановлена писаною чи неписаною конституцією. Об'єктом охорони є правові та політичні основи конституційного життя в цілому, тобто конституція в матеріальному розумінні [3].

Якщо мова йде про колізії суперечності між Основним законом та звичайним або коли виникає питання про внесення змін чи доповнень до конституції, то треба говорити про конституцію як про нормативний акт; якщо ж йдеться про захист безпосередньо конституційного ладу, то Конституцію слід розглядати як сукупність державно-політичних чи конституційних відносин.

Таким чином, права охорона конституції як права категорія, як система таких елементів, як конституційний контроль, тлумачення конституції, особливий порядок прийняття та внесення змін до конституції, відповідальність вищих посадових осіб, є основним чинником у забезпеченні верховенства, стабільності та непорушності Основного закону держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Охорона Конституції України. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-77299>
2. Порівняльно-правовий аналіз інституту конституційної юстиції: Науковий збірник юридичного факультету ТНЕУ «Актуальні проблеми правознавства. Вип. 1. - Тернопіль, 2011. - С. 202-212.
3. Основні підходи до визначення поняття правової охорони конституції України: Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2018.

Леонтєва Анна Олександрівна
студентка III курсу
кафедри кримінального права і правосуддя
Науковий керівник: Пузирна Наталія Станіславівна
канд.юрид.наук,доцент,
кафедри публічного права та приватного права
Національний університет «Чернігівська політехніка»
М. Чернігів, Україна

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Адміністративна відповідальність — це вид юридичної відповідальності, яка настає за вчинення адміністративного правопорушення, тобто протиправного, винного діяння (дії або бездіяльності), яке порушує встановлений порядок і підпадає під санкції, визначені адміністративним законодавством.

Адміністративна відповідальність встановлюється та реалізується лише на підставі закону. Це означає, що: правопорушення визначається законом; санкції за правопорушення закріплені в законодавстві (зокрема, в Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП)).

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнані в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Водночас актуальною проблемою правозастосовної практики, з огляду на давність прийняття Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [2], є питання щодо захисту прав і законних інтересів особи під час провадження в справах про адміністративні правопорушення, а особливо в частині дотримання принципів адміністративної відповідальності, визнаних не тільки національним законодавством, але й міжнародними угодами.

У статті 92 Конституції України зазначено, що адміністративна відповідальність є окремим видом юридичної відповідальності, і саме ця характеристика часто підкреслюється в науковій літературі при визначенні цього поняття.

Так, Ю.О. Левенець під адміністративною відповідальністю розуміє один із видів юридичної відповідальності, яка за рахунок адміністративних норм регулює специфічні адміністративно-деліктні правовідносини в різних сферах публічно-приватного, суспільного життя, що складаються з приводу вчинення деліктоздатною особою передбаченого нормами законодавства адміністративного делікту (проступку), із застосуванням до правопорушника особливої санкції правової норми [3, с. 61].

Під адміністративною відповідальністю можна розуміти різновид юридичної відповідальності, що полягає у застосуванні у визначеному порядку уповноваженими суб'єктами щодо особи, яка вчинила правопорушення, передбаченого законом адміністративного стягнення [4, с. 121].

Адміністративне стягнення — це захід відповідальності, що застосовується до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення. Воно має на меті виховання правопорушника в душі поваги до законів, попередження нових правопорушень як із боку самого порушника, так і інших осіб.

Основні риси адміністративного стягнення: Каральний характер Воно передбачає обмеження певних прав чи інтересів особи, яка порушила закон.

Адміністративне стягнення спрямоване на формування у правопорушника поваги до закону та правопорядку. Превентивна функція Воно має на меті запобігти вчиненню нових правопорушень як із боку винного, так і інших осіб. Застосовується за вчинення адміністративних правопорушень Відповідальність настає виключно за дії чи бездіяльність, які визнаються адміністративним правопорушенням згідно з законом.

Вид і міра стягнення встановлюються лише законом (переважно Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП)). Адміністративне стягнення має відповідати тяжкості вчиненого правопорушення і враховувати особу правопорушника.

Види адміністративних стягнень (за КУпАП України): Попередження. Застосовується як офіційне застереження, переважно за незначні правопорушення. Штраф. Найпоширеніший вид стягнення, який передбачає грошове стягнення у розмірі, встановленому законом. Оплатне вилучення предмета. Предмет, який став засобом чи результатом правопорушення, вилучається у порушника з відшкодуванням його вартості. Конфіскація предмета. Безоплатне вилучення у правопорушника предметів, що стали знаряддям чи об'єктом правопорушення. Позбавлення спеціального права. Наприклад, позбавлення права керувати транспортним засобом чи права полювання. Виправні роботи. Стягнення у вигляді залучення до оплачуваної праці з відрахуванням частини заробітку в дохід держави (застосовується до фізичних осіб). Адміністративний арешт.

Тимчасове позбавлення волі на строк до 15 діб (у виняткових випадках до 30 діб, наприклад, за порушення режиму воєнного чи надзвичайного стану). Арешт з утриманням на гауптвахті

Застосовується до військовослужбовців і працівників правоохоронних органів. Інші види стягнень Передбачаються спеціальними законами (наприклад, адміністративне видворення іноземців за межі України)[1]

Принципи адміністративної діяльності — це основоположні правила та ідеї, які визначають характер і спрямованість діяльності органів виконавчої влади, їх посадових осіб та інших суб'єктів адміністративного права. Вони є базою для забезпечення законності, ефективності та справедливості в адміністративних процесах.

Значення принципів адміністративної діяльності: Сприяють захисту прав і свобод громадян. Забезпечують ефективне функціонування органів виконавчої влади. Регулюють відносини між владою та громадянами. Служать базою для оцінки правомірності адміністративних дій та рішень.

Так, окремі автори зазначають, що такі основоположні принципи права, як справедливість, гуманізм, рівність перед законом, своїї конкретизації набувають у принципах юридичної відповідальності [5, с. 307].

Якщо говорити саме про адміністративну відповідальність, яка є самостійним різновидом юридичної відповідальності, до її принципів відносять законність, справедливість, гуманізм, невідворотність, індивідуальний характер відповідальності,

неприпустимість подвоєння, обґрунтованість та загальні принципи правосуддя: змагальність процесу як засіб досягнення об'єктивної істини; право на захист особи, яка притягується до відповідальності; презумпція невинності; неприпустимість погіршення правового становища особи, яка оскаржує прийняте рішення, тощо [6, с. 31, 32]

Тож, Загальні засади адміністративного права визначають основні принципи, на яких будеється регулювання суспільних відносин у сфері виконавчої влади та адміністративної діяльності.

Уся діяльність органів публічної влади та їх посадових осіб повинна відповідати закону, діяти в межах своїх повноважень і у встановленому порядку. Адміністративне право спрямоване на захист прав і свобод громадян, забезпечуючи баланс між інтересами особи, суспільства та держави. Адміністративна діяльність реалізується для задоволення суспільних потреб, забезпечення порядку та ефективного функціонування державних органів.

Усі суб'єкти адміністративних правовідносин мають рівні права та обов'язки, незалежно від статі, національності, соціального статусу чи інших ознак.

Дії адміністративних органів мають бути обґрунтованими, відповідати поставленій меті та не створювати надмірного тиску чи обмежень для громадян.

Рішення в адміністративній сфері повинні ухвалюватися своєчасно, ефективно та з мінімальними витратами.

Органи виконавчої влади мають бути підзвітними громадськості, контролюватися іншими державними органами або судами.

Адміністративна діяльність повинна бути відкритою, щоб громадяни мали доступ до інформації та могли контролювати дії органів влади.

Адміністративне право орієнтоване на забезпечення справедливості, поваги до людської гідності та захисту прав людини.

Ці засади забезпечують функціонування адміністративного права як основи для підтримання порядку, регулювання відносин між громадянами та державою, а також формування ефективної системи публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28.06.1996 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122
3. Левенець Ю.О. Поняття адміністративної відповідальності. . Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2012. Вип. 3. С. 54-62
4. Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання; за заг. ред. Н.Б. Писаренко. Харків: Право, 2020. 238 с
5. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. К.: Ваіге, 2015. 392 с
6. Белевцева В.В., Про адміністративну відповідальність за порушення вимог та правил інформаційного законодавства України: поняття та види. Правова інформатика. 2012. № 3 (35). С. 29-33.

Павловська Леся Володимирівна
канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільного та
господарського права і процесу

Івано-Франківський навчально-науковий
юридичний інститут
Національного університету
«Одеська юридична академія»

МІСЦЕ РОБОТИ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА УМОВА ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Місце роботи є обов'язковою умовою будь-якого трудового договору, який за відсутності угоди про місце роботи не може вважатися укладеним і не породжує трудові правовідносини [1]. Незважаючи на важливість цієї умови, у законодавстві відсутнє визначення поняття «місце роботи», що впливає на правильне застосування положень закону при переведенні працівника, виплаті заробітної плати, розірвання трудового договору за окремими підставами тощо.

Під місцем роботи розуміють підприємство (установу, організацію), яке розташоване у конкретній місцевості на якому працівник виконуватиме трудову функцію[2]. В окремих випадках місце роботи може бути більш конкретизовано (наприклад, структурний підрозділ, відділ тощо). Оскільки ця умова трудового договору перш за все характеризує правовий статус роботодавця як учасника трудових відносин, яким може бути як юридична особа, так і фізична особа-підприємець, місце знаходження яких може не збігатись з територіальним розташуванням виробничих площ, цехів чи інших підрозділів.

Місцем знаходження роботодавця як юридичної особи відповідно до ст. 93 Цивільного кодексу України є фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно знаходиться керівництво) та здійснення управління і обліку [3]. Якщо ж роботодавцем є фізична особа-підприємець, то відповідно до п.45.1 ст. 45 Податкового кодексу України податковою адресою платника податків – фізичної особи визнається місце її проживання, за яким вона береться на облік як платник податків у контролюючому органі [4].

Як видається, наведений аналіз законодавчих актів, свідчить про те, що місцем роботи не завжди є місце знаходження роботодавця. В трудовому праві має значення місце де відбувається безпосередня трудова діяльність працівників відповідно до завдань і функцій, які стоять перед підприємством, а не інформація про роботодавця як реквізит трудового договору. Тому у договорі місцем роботи має визначатися адреса, де працівник буде виконувати свої обов'язки (структурний підрозділ тощо).

За трудовим законодавством зміна місця роботи є переведенням, яке відповідно до ч.1 ст.32 КЗпП України допускається тільки за згодою працівника. Переведення поділяють на переведення на інше підприємство, в установу, організацію або в іншу місцевість того підприємства на якому працівник працював. Наслідком переведення на інше підприємство, в установу, організацію буде припинення трудового договору за п.5 ч.1.

ст.36 КЗпП України, а наслідком відмови від переведення на роботу в іншу місцевість, буде також припинення трудового договору, але за п.6 ч.1 ст.36 КЗпП України [5].

Зміна ж робочого місця на тому ж підприємстві, в установі, організації не розглядається як переведення, а є переміщенням та, відповідно до ч.2 ст.32 КЗпП України, не потребує згоди працівника. Законодавець зобов'язує роботодавця при переміщенні не змінювати спеціальність, кваліфікацію чи посаду працівника, які обумовлені в трудовому договорі та здійснювати зміну робочого місця з врахуванням протипоказань за станом здоров'я працівника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мельницька Н.В. Місце роботи і робоче місце: основні правові ознаки. Університетські наукові записки. 2012. №1 .С.482-488. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_1_58
2. Трудове право України: підручник (за ред. проф. О. М. Ярошенко). Харків: Вид-во 2022. – 376 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Податковий кодекс України 2755-VI від 2 грудня 2010 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n1602>
5. Кодекс законів про працю України: затверджений Законом № 322-VIII від 10.12.71р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

Самойлов С.В.,
кандидат юридичних наук,
начальник 3-го управління
(інформаційних технологій та програмування)
Департаменту кіберполіції
Національної поліції України

ФІКСАЦІЯ ВМІСТУ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСІВ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ТА ОГЛЯДУ

Фіксація вмісту веб-ресурсів у кримінальному провадженні є ключовою для збереження доказової бази, виявленої в цифровому середовищі. Слідчими діями, що можуть бути застосовані з цією метою є огляд (ст. 237 КПК України) та слідчий експеримент (ст. 240 КПК України). З огляду на динамічну природу мережі Інтернет, існує необхідність точного відтворення та перевірки певних обставин, що зафіксовані в цифровій формі. Однак постає питання який з вказаних процесуальних механізмів є більш ефективним.

Насамперед, варто розглянути правову природу та сутність слідчого експерименту та огляду.

Огляд. Згідно з КПК України, огляд є слідчою дією, спрямованою на виявлення, фіксацію та дослідження об'єктів, що мають значення для кримінального провадження (ст. 237 КПК України). Основною метою огляду є констатація фактичного стану об'єкта на момент його проведення без активного впливу на нього.

Слідчий експеримент. Відповідно до ст. 240 КПК України, слідчий експеримент полягає у відтворенні обставин певної події з метою перевірки отриманих доказів, встановлення нових фактів та перевірки висунутих версій. Він передбачає активний вплив на середовище для відтворення певних умов або перевірки їх можливості існування.

Аналізуючи застосування слідчого експерименту та огляду для фіксації веб-ресурсів варто вказати на три важливі аспекти:

1. Динамічний характер веб-ресурсів. Інтернет-ресурси є нестабільними, їх зміст може змінюватися в режимі реального часу, що унеможливує точне відтворення стану об'єкта під час огляду. Водночас, слідчий експеримент дозволяє моделювати поведінку веб-ресурсу у відповідних умовах, що відповідає принципам процесуальної перевірки та об'єктивності.

2. Відтворення обставин доступу до веб-ресурсу. При здійсненні огляду слідчий констатує факт наявності інформації на певний момент часу. Однак якщо веб-ресурс має обмежений або змінний доступ, лише слідчий експеримент дозволяє відтворити обставини його використання. Прикладом такої ситуації є повторний вхід за допомогою конкретно визначеного акаунту, відтворення алгоритмів пошуку інформації тощо.

3. Забезпечення об'єктивності та перевірюваності доказів. Слідчий експеримент забезпечує не лише фіксацію інформації з веб-ресурсу, але й можливість перевірки висунутих версій щодо роботи веб-ресурсу. Це дозволяє усунути потенційні заперечення

стосовно достовірності зібраних даних, оскільки процес відтворення умов доступу може бути засвідчений та перевірений.

Основними параметрами, що впливають на вміст відображених на екрані даних та які (додатково до визначених в КПК України) необхідно вказувати у протоколі слідчої (розшукової) дії:

1. Точні дата та час проведення слідчої дії – для фіксації стану веб-ресурсу на конкретний момент;
2. Операційна система та версія браузера – впливають на відображення вмісту веб-ресурсу;
3. Місцезнаходження (IP-адреса та параметри мережі) – може визначати регіональні налаштування контенту;
4. Обліковий запис користувача (якщо застосовується) – впливає на доступ до закритої інформації;
5. Наявність кешованих даних та налаштувань браузера – може впливати на завантажений контент;
6. Методи та засоби доступу до ресурсу – використання VPN, проксі-серверів, режиму інкогніто тощо;
7. Послідовність дій слідчого – точне відтворення кроків, що впливають на відображення сторінки;
8. Фіксація процесу – скріншоти, відеозапис, протокольний опис кожного етапу слідчої дії.
тощо.

Під час фіксації ходу та результатів слідчої дії, доречно провести збереження вихідного коду сторінки, що оглядається, усіх компонентів, які завантажуються разом зі сторінкою, а також відобразити у протоколі мережеву активність консолі браузера.

Порівняльний аналіз ефективності досліджуваних слідчих дій (див. Табл. 1) свідчить про значну ефективність застосування слідчого експерименту, порівняно з оглядом.

Критерій порівняння	Огляд	Слідчий експеримент
Фіксація стану веб-ресурсу	Так	Так
Відтворення умов доступу	Ні	Так
Моделювання дій користувача	Ні	Так
Перевірюваність отриманих даних	Обмежена	Висока
Усунення заперечень щодо змінності контенту	Ні	Так

Табл. 1. Порівняння ефективності слідчих дій

Отже, аналіз процесуального значення огляду та слідчого експерименту у контексті фіксації веб-ресурсів свідчить про те, що слідчий експеримент є більш відповідним механізмом для отримання доказової інформації. Він дозволяє не лише зафіксувати стан веб-ресурсу, але й перевірити умови його функціонування, що особливо важливо у випадках використання цифрових доказів у кримінальному провадженні. Таким чином, застосування слідчого експерименту як слідчої дії у сфері фіксації веб-ресурсів є доцільним і обгрунтованим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (зі змін. і доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 (ISO/IEC 27037:2012, IDT) Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів. Чинний від 2019.01.01. Київ : УкрНДНЦ, 2018. VI, 31 с.
3. Гаркуша А.М. Використання геш-функції для ідентифікації комп'ютерних даних та перевірки їх цілісності. Криміналістика та судова експертиза: сучасний стан і перспективи розвитку : матеріали всеукр. наук.-практ. конференції (м. Київ, 05 грудня 2024 р.) / відп. упоряд.: Ковальов К. М., Гуріна Д. П., Воробйова О. П., Житник Н. С., Чміленко О. П., Савчук Г. К. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2024. С. 89-93.
4. Каланча І.Г. Кіберпростір як територія проведення досудового розслідування. Права людини в умовах воєнного стану в Україні: до тижня права і 75-річчя Загальної декларації прав людини: зб. наук. праць за матер. Круглого столу, Київ, 7 грудня 2023 р. / редкол.: А.Ю. Нашинець-Наумова, Г.П. Власова, С.В. Бобровник, Т.О. Дідич, Н.А. Сергієнко, А.П. Чернега. – К. : Київ. стол. ун-т ім. Б. Грінченка, 2024. С. 115-119.

Франків Володимир Васильович
ад'юнкт відділу докторантури та ад'юнктури НАВС
старший лейтенант поліції

Національна академія внутрішніх справ

«КРИМІНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ПІДРОЗДІЛІВ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ»

У сучасних умовах боротьба з незаконним обігу зброї є однією з найбільш актуальних та складних проблем правоохоронних органів України та світу. Незаконне володіння, зберігання та обіг зброї можуть стати серйозною загрозою національній безпеці, сприяти підвищенню рівня злочинності та тероризму, а також створити додаткові труднощі у забезпеченні правопорядку. Водночас боротьба з цією проблемою потребує комплексного підходу та взаємодії різних правоохоронних органів, серед яких важливу роль відіграє кримінальна поліція.

Кримінальна поліція як спеціалізований підрозділ є основним органом, що вилучає оперативно-розшукову діяльність, розслідує злочини, пов'язані з незаконним обігом зброї, і взаємодіє з іншими правоохоронними та спеціальними органами для забезпечення ефективності заходів протидії цьому виду злочинності. Враховуючи актуальність цієї проблеми, важливо детально дослідити роль кримінальної поліції в системі протидії незаконному обігу зброї, а також оцінити ефективність її діяльності в рамках боротьби з цим злочинним явищем.

Мета дослідження: аналіз діяльності кримінальної поліції як одного з основних підрозділів протидії незаконному обігу зброї в Україні, вивчення її функцій, методів роботи та взаємодії з іншими правоохоронними органами. Також це завданням є оцінка ефективності реалізованих заходів і пропозиції щодо вдосконалення роботи кримінальної міліції у сфері забезпечення належного рівня безпеки та правопорядку.

Результати дослідження. Незаконний обіг зброї є однією з найбільших загроз національній безпеці України та багатьох інших країн світу. Зростання продуктів злочинів, пов'язаних із застосуванням незаконної зброї, зумовлює потребу у боротьбі з таким явищем на всіх етапах — від попередження до розслідування та покарання правопорушників. В умовах сучасної кримінальної ситуації кримінальна поліція займає центральне місце в структурі боротьби з незаконним обігом зброї, і її роль у цьому процесі неможливо переоцінити. Кримінальна поліція здійснює оперативно-розшукову діяльність, що включає в себе ідентифікацію, фіксацію, розслідування та ліквідацію каналів незаконного обігу зброї, а також взаємодію з іншими підрозділами правоохоронних органів.

Кримінальна поліція здійснює свою діяльність у рамках загального законодавства України, зокрема у відповідності до Кримінального кодексу України, Законів України «Про національну поліцію» та «Про зброю». Основними завданнями кримінальної поліції у протидії незаконному обігу зброї є розкриття злочинів, пов'язаних із незаконним виробництвом, зберіганням та обігом зброї, а також профілактика цих злочинів шляхом попередження талення ознак злочинної діяльності ще до її вчинення [1, с. 90]. Для цього

різноманітні методи оперативної роботи, включаючи заходи з розвідки, стеження, прослуховування та інші засоби, дозволені законом.

Одним із висновків діяльності кримінальної поліції є взаємодія з іншими правоохоронними органами, такими як Служба безпеки України, Державна прикордонна служба, а також міжнародні організації, які сприяють боротьбі з незаконним обігу зброї. Важливим елементом такої взаємодії є повідомлення про канали постачання зброї, зловмисників та злочинні угруповання, які займаються незаконним обігом зброї. Завдяки такій співпраці досягається значний ефект у боротьбі зі злочинними організаціями, що містять поставки зброї на територію країни, а також у розкритті та ліквідації таких злочинців на міжнародному рівні [2, с. 99].

Нормативно-правові заходи діяльності кримінальної поліції у сфері боротьби з незаконним обігу зброї базуються на міжнародних конвенціях і угодах, а також на внутрішньодержавному законодавстві. Таким чином, Україна є підписантом Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, що включає в себе положення про боротьбу з незаконним обігу зброї. Ці міжнародні документи пропонують основні напрямки діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби з незаконним обігу зброї і забезпечують можливість для міжнародного співробітництва в цій сфері [3, с. 202].

Практична діяльність кримінальної поліції у боротьбі з незаконним обігу зброї передбачає використання спеціальних тактичних і технічних засобів, а також висококваліфікованих кадрів для виконання операцій по викриттю та затриманню осіб, які займаються виробництвом, зберіганням та збутом незаконної зброї. Оперативно-розшукові включають у себе також перевірку інформації про канали постачання зброї, а також проведення обшуків, вилучень та арештів, що містяться відповідно до вимог законодавства. Окремо варто відзначити важливість організації роботи зі збору доказів для подальшого судового розгляду справ, які передбачають серйозні кримінальні покарання за незаконний обіг зброї [4, с. 90].

Загалом діяльність кримінальної поліції в цій сфері потребує постійного удосконалення та адаптації до нових викликів, таких як міжнародна торгівля зброєю, нові види нелегальної зброї та сучасні методи її транспортування. Одночасно для підвищення ефективності боротьби з незаконним обігу зброї важливо виконати всі аспекти - від правових і організаційних до технічних і міжнародних аспектів цієї проблеми.

Крім того, ефективність боротьби з незаконним обігу зброї значною мірою залежить від постійного вдосконалення законодавчих актів, які регулюють цю сферу. На сьогодні в Україні державні нормативно-правові акти, які пропонують порядок володіння, зберігання та обігу зброї. одночасно, Закон України «Про зброю» регламентує правові основи її обороту на території держави, але за умов постійно змінених загроз необхідно оперативно коригувати законодавство відповідно до нових викликів. Окремо слід відзначити важливість змін до Кримінального кодексу України, які починають більші судові санкції для осіб, які незаконно зберігають або надають зброю, а також для організаторів каналів постачання зброї. Кримінальна поліція має активно ініціювати та підтримувати пропозиції удосконалення правової бази в цьому напрямку, зокрема вдосконалення механізмів перевірки наявності зброї у населення та більш жорсткого контролю за її обігу.

Окрім удосконалення законодавчої бази, кримінальна поліція повинна використовувати новітні технології в боротьбі з незаконним обігу зброї. Сучасні методи, такі як використання безпілотних літальних апаратів (BPLA) для моніторингу території, аналіз

даних за допомогою великих даних (Big Data), використання хмарних технологій для зберігання та обміну інформацією, а також застосування біометричних методів для ідентифікації осіб, можуть значно підвищити ефективність боротьби з незаконним обігом зброї [5, с. 85]. Застосування таких технологій дозволяє оперативно виявляти порушення, аналізувати рухи підозрілих осіб і груп, виявляти нові канали поставок нелегальної зброї, що дозволяє кримінальній поліції швидше реагувати на зміни в кримінальній ситуації.

На рівнях практичної діяльності важливо також забезпечити високий рівень підготовки кадрів кримінальної поліції, здатних ефективно реагувати на нові методи протидії незаконному обігу зброї. Для цього вкрай необхідно проводити регулярне навчання співробітників кримінальної поліції, вивчати досвід зарубіжних колег і впроваджувати нові методики розслідування, що включають елементи міжнародної співпраці. Крім того, робота з іншими країнами у питаннях обміну інформацією про канали контрабанди зброї, а також участь у міжнародних європейських тренінгах і конференціях, де обговорюються новітні заходи боротьби з незаконним обігу зброї, може значно підвищити методи кваліфікації українських поліцейських.

Невід'ємною частиною боротьби з незаконним обігу зброї є заходи щодо ліквідації джерел її постачання та виробництва. Участь кримінальної поліції в операціях, спрямованих на припинення діяльності підпільних виробників зброї, а також боротьба з контрабандними каналами, які постачають зброєю з-за кордону, є одними з центральних напрямків роботи. Для цього необхідно тісно співпрацювати з прикордонними службами, митними органами та міжнародними правоохоронними структурами, такими як Інтерпол та Європол, що дозволяє оперативно виявляти та ліквідувати кримінальні угруповання, які займаються постачанням зброї в Україну.

Отже, кримінальна поліція є підрозділом у системі правоохоронних органів, відповідальним за боротьбу з незаконним обігу зброї в Україні. Діяльність має стратегічне значення для забезпечення її безпеки громадян і підтримання правопорядку, а також є елементом у забезпеченні виконання міжнародних зобов'язань країни в цій сфері. Однак для досягнення більшої ефективності необхідно продовжувати вдосконалення законодавства, методів оперативно-розшукової роботи та співпраці з міжнародними партнерами в боротьбі з незаконним обігу зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балюра А. О. Правові та організаційні основи здійснення оперативно-розшукової протидії злочинності оперативними підрозділами Національної поліції України. 2018. С. 90.
2. Гіденко Євгеній Сергійович, Кароліна Сергіївна Резніченко. Незаконний обіг вогнепальної зброї-порушення прав та законних інтересів громадян: проблема та шляхи її вирішення в Україні. 2021. С. 99.
3. Довбня Л. С. Кримінально-правові аспекти протидії незаконному обігу зброї в Україні. Сумський державний університет, 2020. С. 202.
4. Кисельов А.О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов'язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали. Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.
5. Фоменко А. Є., Діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї. 2023. С. 85.

Олег Васильович Худина
здобувач ступеня доктора філософії
2022 року вступу
Науковий керівник: **В.П. Любавіна**
к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та процесу
Державний податковий університет

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ІНСТИТУТУ СЛІДЧИХ СУДДІВ ТА ІСТОРІЯ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ.

Вперше інститут слідчого судді отримав розвиток ще за Наполеона Бонапарта з прийнятим у 1810 році Кримінальним кодексом Франції, де такі судді були слідчими при суді, наділеними всіма повноваженнями щодо самостійного ведення попереднього слідства. За аналогією з французькою моделлю посади судових слідчих у XIX столітті з'являлися й інших західних країн, де судовий слідчий сам розслідував злочини. Відповідно до ст. 72 КПК Франції 1958 року, слідчий суддя наділяється правами на 3 стадії попереднього розслідування, а також деякими правами під час дізнання [1, с. 76 - 77].

Таким чином, говорячи про сутність та історію виникнення даного інституту в системі кримінального процесу з'явилися значні зміни у кримінальному законодавстві Франції, у період правління Наполеона Бонапарта з його запровадженням нового кодифікованого кримінального законодавства. За основною своєю функцією він є органом попереднього слідства, але структурно складається при трибуналі великої інстанції (другий щабель системи французького правосуддя). Так, у чинному Кримінально-процесуальному кодексі Франції значна увага приділяється питанням судового контролю, покликаного забезпечити захист права і свободи особистості. Роль слідчого судді на стадії попереднього розслідування є значною.

Механізм інституту слідчого судді у Федеративній Республіці Німеччини дещо відрізняється від кримінального судочинства Франції. Принциповими у досліджуваному контексті є підходи німецького законодавця, який, відмовившись від фігури слідчого судді (слідчого – за функцією), у принципі не вважає за можливе відмовитися від оперативного судового контролю за застосуванням заходів процесуального примусу на досудовому етапі. Закріпивши цей напрямок діяльності за спеціальним суддею, законодавець ФРН, як відомо, відніс до його компетенції не слідчі функції, а дозвіл суто юрисдикційних питань щодо ув'язнення обвинуваченого під варту або його тимчасового приміщення психіатричний стаціонар. Він же санкціонує телефонне прослуховування переговорів підозрюваного та у невідкладних випадках підтверджує законність обшуку в приміщенні, проведеного без судового рішення поліцією [2, с. 9 - 10].

Важливо, що й на етапі слідчі судді існують в низку розвинених держав, таких як: Іспанія, Бельгія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Швейцарія, Литва, Латвія, Молдова, Україна. Головними цілями їхньої діяльності є забезпечення прав, свобод та законних

інтересів громадян у кримінальному процесі, справедливості та рівності сторін, а також розширення судового контролю над органами досудового розслідування.

Як бачимо, ефективне існування слідчих суддів у зарубіжних країнах та колишній історичний досвід нашої держави є одним із обґрунтувань необхідності впровадження нового інституту у сучасне законодавство. Слідчий суддя - це суддя суду першої інстанції, у якому розглядаються з дотриманням правил підсудності кримінальні справи. В інших судах першої інстанції, які розглядають цивільні справи або справи про адміністративні правопорушення, слідчий суддя не передбачається. Слідчий суддя набуває зазначеного статусу на підставі розпорядження голови районного та привірного до нього суду, до підвідомчості якого віднесено розгляд кримінальних справ. Зазначений статус не є постійним стосовно конкретного судді, а носить тимчасовий характер. Як слідчий суддя може бути призначений і будь-який інший суддя названого суду першої інстанції.

Слідчий суддя є носієм судової влади, а прийняті ним процесуальні рішення межах повноважень є обов'язковими для виконання всіма державними органами, посадовими особами та громадянами, яких ці рішення стосуються.

Повноваження слідчого судді можна поділити на кілька категорій:

- санкціонування слідчих дій, під час яких можуть порушуватися конституційні права та свободи учасників кримінального процесу;
- розгляд скарг на дії (бездіяльність) та рішення дізнавача, слідчого, прокурора;
- забезпечення дослідження у досудовому провадженні доказів, що надаються стороною захисту;
- вчинення інших процесуальних дій.

Так, в Україні слідчий суддя - суддя суду першої інстанції, який призначається на посаду шляхом вибору на загальних зборах суддів, а в Латвії - суддя, якому доручено контролювати дотримання прав людини у кримінальному судочинстві, який призначається на посаду головою районного (міського) суду.

Таким чином, у цих країнах немає вимог, що висуваються до суддів, що висуваються на посаду слідчого судді, на відміну від Франції, де слідчий суддя - член колегіального суду першого ступеня (вищих трибуналів), який здійснює попереднє слідство, який призначається на посаду декретом президента республіки за поданням міністра юстиції. У Латвії суддя обіймає посаду слідчого судді до 3-х років, у Франції - 3 роки, але з правом поновлення даного терміну, а ось в Україні даний термін взагалі не закріплений у законодавстві, що негативно позначається на кримінальному судочинстві та дозволяє говорити про позаштатні та корупційні відносини між судом та правоохоронними органами. Компетенція слідчих суддів у Латвії та Україні схожа між собою.

Слід відмітити, що слідчим суддею має стати суддя, уповноважений забезпечувати законність та обґрунтованість обмеження конституційних прав, свобод та законних інтересів суб'єктів кримінального судочинства на стадії досудового розслідування, приймати рішення: щодо застосування заходи процесуального примусу; проведення слідчих та інших процесуальних дій, що обмежують конституційні права людини, розглядати скарги на дії (бездіяльності) та рішення посадової особи [3, с. 6 - 7].

Як зазначається рядом практикуючих юристів та адвокатів, цей інститут суттєво вплинув на захист прав підозрюваних при обранні запобіжного заходу на попередній стадії, при депонуванні докази. Також цей інститут суттєво вплинув на неупередженість та

об'єктивність розгляду справ у суді, санкціонування запобіжних заходів, депонування доказів розглядається виключно слідчим суддею, а розгляд справи по суті провадиться іншим судом. Враховуючи закордонний досвід, можна дійти висновку, що участь слідчого судді забезпечує дотримання конституційних засад під час провадження невідкладних слідчих дій та вирішення питань про арешт та застосування інших запобіжних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондюк А. Ф. Історичні передумови виникнення інституту слідчого судді: розвиток судового контролю та прокурорського нагляду. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 2. Т. 3. С. 76–80.

2. Бурлака О.В. Забезпечення реалізації слідчим суддею функції реалізації захисту прав, свобод та інтересів особи у кримінальному провадженні // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. – Київ. – 2018.

3. Сиза Н.П. Повноваження слідчого судді у кримінальному провадженні щодо здійснення судового контролю. Часопис Національного університету «Острозька Академія». Серія «Право». – 2012. - № 2(6).

Шевчук М.О.,
кандидат юридичних наук,
докторант кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права

*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі технології стають потужним інструментом у вирішенні глобальних проблем, зокрема й у забезпеченні безпеки в умовах воєнного стану. Штучний інтелект (далі — ШІ) займає особливе місце серед цих інновацій, пропонуючи безпрецедентні можливості для аналізу даних, автоматизації процесів та оперативного ухвалення рішень. В умовах військових конфліктів ШІ допомагає не лише підвищити ефективність військових операцій, а й зменшити людські втрати, захистити цивільну інфраструктуру та оперативно реагувати на кризові ситуації. Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року стало найбільшим збройним конфліктом в Європі за останні десятиліття. Незважаючи на значну перевагу ворога в силах та техніці, Збройні Сили України успішно протистоять агресору. Значну роль у цьому відіграють сучасні технології. Роботи та зброя з ШІ, активно залучені до бойових дій, стали потужним інструментом у боротьбі за незалежність України, сприяючи збереженню життя військовослужбовців.

З початком повномасштабного вторгнення агресора на територію України військові Збройних Сил України активно та ефективно застосовують різноманітні бойові системи та пристрої, що працюють на основі ШІ. Серед них — «роботи-вбивці», автоматизовані турелі, безпілотні вертольоти, AR-гарнітури для військових, «розумні» гвинтівки, а також інструменти для ідентифікації воєнних злочинців.

Важливо зауважити, що відкриттям для військових та України при повномасштабному вторгненні, став спільний проєкт з розробленням сервісів на основі відкритих даних YouControl спільно із ШІ-компанією Artellence за підтримки Служби безпеки України цілком нового та корисного застосунку «ТиХто», скачавши його на маркеті застосунків, є можливість швидко виявити підозрілих осіб та водночас сповістити правоохоронні органи Міністерства внутрішніх справ [1]. Для детальнішого пояснення принципів роботи програми «ТиХто» [1] важливо підкреслити необхідність завантаження фотографій у додаток або проведення фотореєстрації в режимі реального часу. Наприклад, наводячи камеру на паспорт підозрілої особи, для встановлення фактуральності фото в ньому, та ідентифікації конкретної особи. Крім того, цей застосунок миттєво перевіряє документ на дійсність, а також визначає, чи він не загублений або не викрадений іншою особою. Програма «ТиХто» також, має можливості встановлювати особу, яка перевіряється, перебуває в державному розшуку, під санкціями РНБО, значиться в реєстрі терористів або бази «Миротворець» [1]. На початку повномасштабного вторгнення, протягом першого місяця використання цього застосунку, за допомогою технологій ШІ було ідентифіковано близько 200 учасників незаконних збройних формувань. Це дало можливість правоохоронцям затримати зазначених осіб. Система ШІ активно застосовувалася на блокпостах України, допомагаючи поліцейським та військовим. Завдяки таким технологіям бази даних

правоохоронних органів постійно поповнювалися відомості про осіб, які належать до незаконних збройних формувань, злочинних угруповань, дезертирів та інших подібних категорій.

Необхідно звернути увагу й на технології ШІ, які допомагають виявляти крилаті ракети, безпілотники, гелікоптери та винищувачі. Сьогодні це стало можливим завдяки інтеграції апаратного та програмного забезпечення Zvook — технології машинного навчання, яка здатна розпізнавати звуки двигунів повітряних об'єктів противника. Ця система ефективно взаємодіє з комплексами протиповітряної оборони та виявляє повітряні цілі противника навіть у «мертвих зонах». У нас функціонує два основних підрозділи: розробка обладнання та програмного забезпечення. Фізичний продукт (залізо) — це система, встановлена в певних локаціях на території України. Головна мета полягає у фіксації звуку за допомогою спеціального пристрою та фокусування його дзеркалом. Далі, за допомогою ШІ, звук передається для обробки через захищену мережу передачі даних. Система не має єдиного центру обробки даних, вони обслуговуються декількома вузлами, що робить мережу стійкою до знищення [2].

Одним із яскравих прикладів використання сучасних технологій на території України під час воєнного стану є так звані "роботи-вбивці". Таким чином, можна виділити надсучасну систему ШІ та автономну зброю в формі дрона під назвою «Гарпія». Даний вид дрона відноситься до широкій категорії транспортних засобів, безпілотного літального апарату. Безпілотний літальний апарат (БПЛА) визначається як безпілотний літальний апарат, який літає без пілота, віддалено і повністю контролюється з іншого місця (земля, інший літак, космос) або запрограмований і повністю автономний. Цей тип БПЛА може слідувати заздалегідь визначеним маршрутом до визначеного місця, знаходити конкретну ціль, а потім знищувати її за допомогою керованого вибухового пристрою [3].

Отже, з вищевикладеного стає цілком зрозуміло, що ШІ став інструментом у захисті України, підвищуючи ефективність військових операцій. Інновації, такі як додаток «ТиХто», система Zvook і дрон «Гарпія», демонструють, як сучасні технології допомагають виявляти загрози, захищати інфраструктуру та підтримувати обороноздатність держави. Використання ШІ в умовах воєнного стану є прикладом прогресивного підходу, що сприяє збереженню життя і забезпечує стратегічні переваги.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. ТиХто. Перевірка особи просто, як ніколи. URL: <https://tyhto.com/> (дата звернення: 23.01.2025)
2. Український інститут науково-технічної експертизи та інформації: Державна наукова установа. Електронний ресурс. URL: <http://www.uintai.kiev.ua/> (дата звернення: 23.01.2025)
3. Що таке БПЛА та яка різниця між термінами “дрон” та “бпла” – тематика зустрічі студентів спеціальності комп’ютерна інженерія з фахівцями-практиками. Інтернет ресурс. URL: [https://duikt.edu.ua/ua/news-1-641-8062-scho-take-bpla-ta-yaka-riznicya-mizh-terminami-%E2%80%9Ccdron%E2%80%9D-ta-%E2%80%9Ccbpla%E2%80%9D-%E2%80%93-tematika-zustrichi-studentiv-specialnosti-kompyuterna-inzheneriya-z-fahivcyami-praktikami_kafedra-kompyuternoi-inzhenerii](https://duikt.edu.ua/ua/news-1-641-8062-scho-take-bpla-ta-yaka-riznicya-mizh-terminami-%E2%80%9Ccdron%E2%80%9D-ta-%E2%80%9Ccbpla%E2%80%9D-%E2%80%93-tematika-zustrichi-studentiv-specialnosti-kompyuterna-inzheneriya-z-fahivcyami-praktikami_kafedra-kompyuternoi-inzhenerii?lang=ua&act=view&page=1&category=641&id=8062&sys_link=scho-take-bpla-ta-yaka-riznicya-mizh-terminami-%E2%80%9Ccdron%E2%80%9D-ta-%E2%80%9Ccbpla%E2%80%9D-%E2%80%93-tematika-zustrichi-studentiv-specialnosti-kompyuterna-inzheneriya-z-fahivcyami-praktikami_kafedra-kompyuternoi-inzhenerii) (дата звернення: 23.01.2025)